

BRANIMIR ŠĆEPANOVIĆ
U S T A P U N A
Z E M L J E

Uvijeni u grubu vunenu ćebad, ležali smo ne pomjerajući se i ćuteći, kao da smo u toj poodmakloj avgustovskoj noći već bili omamljeni oporim mirisom šume, koja nam je kroz odškrinuto šatorsko krilo, lićila na izvijenu crnu zmiju. U stvari, bili smo samo umorni i željni sna.

Sedeo je u zagušljivom kupeu putnićkog voza broj 96 i gledao u veliku tminu

avgustovske noći. Ali ništa nije video. U ćetvrtastom, nagaravljenom oknu vraćao mu se samo mutni odraz sopstvenog lica koje je bilo toliko izmućeno da mu je izgledalo gotovo tuđe. Ipak se osmehnuo svom izmenjenom liku. Ućinio je to neljubazno i jetko kao da se već podsmevao sebi što se posle toliko godina vraća u Crnu Goru, uprkos saznanju da u njoj više nema nikoga ko bi mu se obradovao ili ga bar prepoznao. Da je mogao u tom ćasuu, iz pomrćine u koju je sve potonulo, opet izvući neku sliku svoga detinjstva, neko išćezlo lice ili odavno zaboravljeni glas, možda bi lakše pojmio svoju neoćekivanu odluku da umre u zavićaju. Ali nićega nije bio u stanju da se seti. Ništa mu se više nije odazivalo.

Ipak, ostali smo još dugo budni iako za to nije postojao nikakav stvarni razlog: nijesmo bili ni uzbućeni ni zabrinuti; ništa nas nije ni mućilo ni drćzalo u išćekivanju.

Naprotiv, u ovom divljem kraju, gde smo poslednjih godina svakog leta provodili po nekoliko dana, uvek smo uspevali da lako zaboravimo svoje brige i obaveze, svoj sviknuti, jednolićni život, sveden na kuću, kancelariju i kafanu i da se tako, na izvestan naćin udaljeni i od samih sebe, prepustimo jednom gotovo neobjašnjivom spokojstvu. I sada, bez sumnje nije moglo biti drukćije. Posle dugog putovanja vozom i višećasovnog pešaćenja po bespuću, najzad smo bili na cilju, u tom pustom i nenastaljenom predelu, sami i već preplavljeni, kao modrim bešumnim talasom, onim osećanjem potpune smirenosti koja je toliko poistovećivala naše misli i naša raspoloženja da smo obojica, u svakom trenutku, mogli lako prozreti i želju i nameru jedan drugom. Zato smo valjda sad i ćutali.

Onda je pokušao da otvori prozor. Mučio se nekoliko trenutaka pre nego što je odustao od te namere i ponovo se zavalio na prljavo i ugrejano sedište. Bespomoćno zureći u tminu, najzad je mogao da vidi kako se neka svetla u daljini svaki čas pale i gase kao da ih je kakav neodlučni vetar naizmenično odnosio i vraćao. Taj prizor, u svakoj drugoj prilici običan i beznačajan, sad izaziva u njemu nejasnu slutnju da to mimo njega, u stvari, promiče čitav svet. Ta pomisao ga, začudo, obradova. Čak odjednom požele da u metalnom šumu točkova odmah razazna onu tišinu koja će doći posle svega, kada se sve okonča i nestane kao da nikad ništa nije ni postojalo. Nepomičan i bez ijedne misli, očekivao je da ga to osećanje preplavi i da mu odmrzne onaj pritajeni grč u jednjaku kako bi zatim, sakriven u dnu neosvetljenog hodnika ili čak u nužniku voza, mogao da se isplače i tako pročišćen i ispražnjen, kao da je već prežalio sebe ili se sasvim izmirio sa smrću, navuče na lice masku otupele ravnodušnosti koja bi ga zaštitila od svačije radoznalosti a naročito od opakog ljudskog saučešća. Međutim, koliko god da se silio da sebe što pre uvede u stanje očaja kako bi ga što pre i nadvladao - toliko ga je nešto iznutra, s nepojmljivom upornošću, od toga odvrćalo. Osećao je vonj ljudskog znoja i izmešane mirise užegle salame, belog luka i ražanog hleba, a umesto one opasne i priželjkivane tišine mogao je da čuje zadovoljno mljackanje svojih nepoznatih saputnika, čiji su ga bezlični glasovi i prigušeni smeh sve više mamili da se i sam uključi u njihov razvučeni i nezanimljivi razgovor. Onda čak oseti i glad i zastide se zbog toga - valjda svestan koliko je u okolnostima koje se više nisu mogle izbeći taj prirodni nagon predstavljao sraman dokaz njegovog nesvesnog otpora prema svakom pokušaju da se bezuslovno suoči sa svojom strašnom istinom. Čovek koji je sedeo naspram njega ćutke ispruži svoj široki i našuljeni dlan nudeći mu komad hleba i tanki kolut salame. On mu se jednim neodređenim osmehom zahvali i poče da jede, ne osećajući u prvi mah nikakav ukus. Zatim oseti nekakvu muku i zgađen izađe iz kupea. Na dnu hodnika otvori prozor i ispljunu već sažvakanu hranu, gutajući otvorenim ustima prohladni vetar, koji ga je, u ujednačenim naletima, zapljuskivao usijanim žiškama i ugljenom prašinom. Bio je to trenutak kada više nije bio u stanju da odredi ni koliko je vremena proveo u tom vozu

niti pak da predvidi kad će stići u crnogorske planine. Gotovo poverova da su mu se odjednom sve misli zaustavile. Tek nešto kasnije shvati da voz stoji na nekoj maloj i zapuštenoj stanici i opazi jednu snažnu seljanku kako, pretovarena šarenim torbama, nespretno trči pored vagona. Kad promaknu ispod njega, učini mu se da u vazduhu zamirisa sir i kajmak, ali ovog puta ne oseti glad. Više nije osećao ništa. Neočekivano ispruživši ruku uhvati žutu, mesinganu kvaku i lagano, ne razmišljajući, izađe u pomrčinu.

Jakov i ja smo još uvek ćutali, zagledani u jednu zvezdu koja je, slična izgubljenom ptici, nekako sporo i neodlučno padala. Padala je pravo na nas i valjda nam se obojici činilo da ćemo u istom trenutku kad njena varljiva svetlost utrne u našim očima - potonuti u san i prazninu.

Raskoračen u crnoj i rastresitoj šljaki, mogao je da vidi kako jedan svetli mraz preseče nebo i namah nestade, pre nego što je uspeo da ga isprati pogledom. Okrenut neprozirnoj daljini, koja mu se, iako ledena i nedostupna, nekako poverljivo odzivala prigušenim brujanjem šina kraj njegovih nogu, izgledao je nespokojan kao da je sa tom već iščezlom zvezdom izgubio nešto važno čega više ne može ni da se seti ili kao da se zbog nečeg kajao. Nije znao ni gde se nalazi, niti kuda će da krene, niti šta će da učini. Znao je samo da više nikad neće videti ona mala crnogorska sela, u kojima je nekad patio i bio srećan, jer se u tom času - zagledan u samog sebe kao u tamnu noć - opraštao, bez ijedne jedine suze, sa čitavim svetom.

Kad smo opet otvorili oči, nismo mogli proceniti koliko smo spavali. Nekoliko trenutaka smo ostali nečujni i pritajeni kao da smo u toj gotovo neprirodnoj tišini

avgustovske noći već bili poverovali da smo sami na svetu. Onda Jakov odsečnim pokretom ruke sasvim otvori šatorsko krilo i duboko uzdahnu. "O čemu razmišljaš", šapnuh. "Ni o čemu", reče on "samo čekam da svane". U stvari, već je svitalo: u visinama, nebo se sve više razređivalo i tanjilo kao trošna, sivkasta tkanina.

U samo svitanje, on zastade da predahne. Nije znao ni koliko je već pešačio po mraku i bespuću niti gde je dospeo. Ali zato je bio siguran da je dobro učinio što je sišao sa voza i što je na onoj maloj i nepoznatoj železničkoj stanici - dok je stajao sam i izgubljen među šinama, gvozdenim buradima za katran, rasutim i raspalim drvenim

sanducima - osetio želju da pobegne u tminu i daljinu, što dalje od ljudi i svega onoga što bi ga, makar i za trenutak moglo navesti da od bilo koga zatraži utehu ili pomoć! U toj njegovoj želji da odluta daleko i da se odvoji od sveta dok ne poveruje da mu više i ne pripada - nije bilo ni mržnje ni zavisti prema ljudima. Hteo je samo da se spase od svih mogućih poniženja koja inače ne bi mogao izbeći - svejedno da li bi sam vapio za nečijim sažaljenjem ili bio prinuđen da ga prihvati. Ali otisnuvši se u noć, s namerom da u nekoj tišini i pustoši umre sam kao bolesna i bespomoćna životinja, on je sa svakim korakom nastojao da se privikne na potajnu misao, koje se u prvi mah uplašio i zastideo, da bi za njega bilo najbolje ako bi smogao dovoljno odvažnosti da sam digne ruku na sebe. Stojeći sad, umoran i zadihan, u sam osvit dana, mogao je u daljini da nazre neku tamnu šumu, a još dalje u zubate vrhove neka planine, po svemu slične vrhovima Prekornice, u kojoj je još davno, pre tridesetak godina, jedne puste noći, prvi put pomislio na smrt kao na izbavljenje.

Naravno, teško je mogao poverovati da se sad, vođen nekim nagonom, opet vratio u tu planinu svog detinjstva, ali je zato bio siguran da će onu staru začetu misao najzad i ostvariti, svejedno da li će se obesiti o neko visoko i usamljeno drvo ili će se strmoglaviti u kakav bezdan koji ga oduvek čeka, zjapeći tamom i prazninom. Mислеći o svemu tome, nije osećao ni strah ni očajanje. Moglo bi se čak reći da je bio spokojan i u svemu izmiren sa sobom: duboko je udisao prohladni vazduh i osluškivao kako u visini, nad njim, pevaju neke nevidljive ptice.

S nogama prekrštenim u travi, sedeli smo ispred šatora, kraj mirišljave vatre od suvih borovih grančica i doručkovali pržena jaja sa slaninom. Jeli smo polako, uživajući u svakom zalogaju. Tek pošto smo progutali i posljednje parčice hleba, natopljene mašću, obrisali smo ruke o vlažnu i meku travu i ustali da osmotrimo okolinu. Predeo koji je, upravo, pred našim očima izranjao iz jutarnje izmaglice, učini nam se po nečemu drukčiji nego prošlog leta. Prema severu se izvijala tamnoljubičasta nit šume, a sasvim dole, na suprotnoj strani ustalasane i modre padine, nalazilo se oštro usečeno korito reke. Mi smo stajali između reke i šume, i osvrćući se oko sebe, pokušavali da otkrijemo tu moguću i još nevidljivu

promenu zbog koje, u prvi mah, nismo mogli da stvarnu sliku tog jedinstvenog i već dobro znanog pejzaža - uklopimo u jednu nepomućenu sliku iz našeg sećanja. Te dve slike su se u nečemu zaista razlikovale. Najzad, ugledasmo nekog čoveka i shvatismo da je njegovo neobjašnjivo prisustvo poremetilo sklad i čistotu tog pustog kraja na koji smo se već bili svikli. Taj čovek nam je izgledao gotovo nestvaran kao razlivena, tamna mrlja. Onda nam se učini da je sličan nekom ogromnom insektu. Stajao je nedaleko od nas i po njegovim zaljuljanim ramenima, pre nego što smo uspeli i da se zapitamo kako se tu stvorio, mogli smo zaključiti da se u tom času naglo zaustavio u nekoj sasvim određenoj kretnji ili nameri.

Stajao je začuđen što više nije sam i nije mogao da odvoji pogled od dva nepoznata čoveka čija su ga umašćena lica, ispod smešno okićenih lovačkih šešira, nemilosrdno podsećala na one ljude iz voza od kojih beše pobegao, na sve ljude koje nije želeo da sretne.

Onda je skrenuo pogled ka njihovim nogama, utonulim u travu, već prošaranu ljuskama od jaja, smotuljcima novina, praznim konzervama, nagorelim tiganjem. Pored lovačkih pušaka i štapova za pecanje on opazi i jedan mali tranzistor, koji još ne beše narušio jutarnju tišinu, tako da je mogao da čuje, ili mu se to samo činilo, čak i njihovo ujednačeno disanje.

Već je osećao želju da im priđe i zatraži im nešto za jelo, a zatim ih i zamoli da mu pokažu put do prvog voza ili autobusa. To osećanje, koje je poništavalo onu njegovu čvrstu odluku da se suoči sa smrću, bilo je toliko neodoljivo da je bio siguran sa će im stvarno i prići ako sebe odmah ne prisili da se okrene i pobegne. Raspet između te želje i onog što je znao da mora učiniti - on poverova da će zaplakati. Da bi nadvladao tu svoju iznenadnu slabost brzo je skrenuo pogled prema nebu, i sličan čoveku koji se moli, usredsredio svu svoju pažnju na pepeljaste ptice, osute crnim pegicama, koje su svaki čas, kao zavitlane nagorele kamenice, preletale iznad njegove glave i nestajale u ružičastoj visini poput dima. Moglo se čak učiniti i da uživa u tom prizoru. Ali on je samo prikupljao odlučnost da se okrene.

Dok nas je on jednim neodređenim pogledom odmeravao, ni Jakov ni ja nismo bili u stanju da izustimo nijednu reč pa čak ni da se setimo bilo čega što je možda trebalo učiniti.

Valjda smo očekivali da on prvi prekine zajedničko ćutanje ili nekim gestom pokuša da nam se približi i tako unese bar malo prirodnosti u naš neočekivani susret. Ali on se tada, mimo svih predviđanja, naglo okrenu i trгнуvši glavom kao zauzdani konj - stušti niz padinu, mrseći svojim dugim i nespretnim koracima visoku travuljinu.

U trenutku kad je potrčao, sunce ga pljusnu po očima i on gotovo zaslepljen, spotičući se u gustoj i od jutarnje rose još mokroj travi, pomisli da ona dva čoveka verovatno sad gledaju za njim i čude se šta ga je odjednom snašlo.

Posmatrali smo ga ćutke, ne shvatajući šta ga je moglo navesti da tako neuračunljivo prekrši onaj oduvek poštovani običaj da se ljudi u ovakvoj pustoši, pri slučajnom susretu, makar i na trenutak pridruže jedni drugima. Ali nismo se uzbuđivali zbog toga. Nismo došli ovamo da sklapamo kojekakva poznanstva. A naročito nas nije mogao zanimati taj čovek čije lice, u onih nekoliko trenutaka koliko je stajao naspram nas, nismo uspeli čak ni da zapamtimo. Zato sam valjda, gledajući ga s leđa kako se sapliće i nespretno mlatara dugačkim rukama, bili prema njemu toliko ravnodušni da bismo ga sigurno zauvek i zaboravili da smo se u tom času okrenuli na drugu stranu.

Nije osećao stid što beži. Od kad je pretprošle noći na beogradskoj klinici, mučen nesanicom i dosadom, jedva zabrinut što je zbog bolova u stomaku zadržan na ispitivanju, ušao u praznu lekarsu sobu i pukim slučajem ugledao na neurednom stolu svoju i s t o r i j u b o l e s t i koja mu je sa tri kratke i hladne latinske reči proricala za nekoliko meseci neminovnu smrt - stalno je od nečega bežao. Istina, više se i ne seća kako mu je bilo u tom času. Možda ništa nije bio u stanju ni da oseti. Ali zna da je, u papučama i pidžami što je otužno zaudarala na znoj i lekove, istrčao u noć i stigao do svog malog stana u Birčaninovoj ulici, gde je, zaključan i sam, gotovo čitavog sledećeg dana pokušavao da iz očiju izbriše sliku svoga tela koje se, u mukama i smradu, lagano raspada.

Uzalud se upinjao da zaplače i tako bar suzama zamuti taj užasni prizor. Tek kad se setio svojih mrtvih roditelja, detinjstva i zavičaja oči su mu se na mah prečistile kao da ih je obasjala kakva lekovita svetlost. To ga je valjda i podstaklo da odmah, prvim vozom, krene za Crnu Goru i u njoj potraži utehe i spokojstva. Međutim, dok je putovao kroz neizmernu i ledenu tminu minule noći, okružen ljudima

što su se znojili, jeli i pevali, neočekivano je pojmio da u smrti koja je već bila jedina njegova izvesnost, mora biti sam, pa je, skupivši snagu i odlučnost - pobjegao od sveta, da bi zatim, u tom divljem kraju pri malopredražnjem, sasvim slučajnom susretu s ona dva beznačajna ljudska stvora, konačno shvatio da će, bude li ikad hteo da se, kao pravi čovek, razračuna sa svojom sudbinom – morati prethodno da pobjegne od svega onog što mu je dušu još vezivalo za život! Tako je sad, zamičući niz travnatu padinu, u stvari, pokušavao da pobjegne od samog sebe, sa svakim korakom savlađujući iskušenje da se zaustavi i vrati onoj dvojici neznanaca za koje je bio sklon da pretpostavi da ih je možda čak i neko providenje odredilo da mu nekako olakšaju taj po svemu sudeći strašni i poslednji dan. Da bi istrajao u tome, silio se da misli samo na ono drvo što je izraslo za njega i samo na onaj bezdan koji ga je negde, u daljini, čekao!

Odjednom, obuzeti nekim strašnim iskušenjem, obojica pojurismo za njim. Učinili smo to zaista nepredviđeno, ali u isti mah, kao po nekom prećutnom dogovoru. U tom našem, na prvi pogled, čudnom postupku – nije bilo nikakve druge pobude osim želje da mu damo do znanja da je glupo i izlišno što beži od nas, kad već može, ako je u kakvoj nevolji, da nam se obrati i za pomoć. Namere su nam dakle bile poštene. Hteli smo da ga sprečimo da ispadne do kraja jadan i smešan. Samim tim, naravno, želeli smo i da umirimo svoju savest, jer nimalo nije godila pomisao da smo ga nas dvojica, makar i nehotice, naveli da se tako nedolično ponaša.

A kad se, sasvim slučajno i ne predosećajući ništa, osvrnuo iza sebe – spazio je onu dvojicu kako trče za nim. Pomislio je da su ga oči, nadražene prejakom svetlošću, prevarile i dve obične, pokretne senke oživele u ljudske figure.

Osvrnuo se zato još jednom da se oslobodi tog mučnog utiska. I trčao je, gotovo iskrenute glave, sve dok se nije uverio da ga ona dva čoveka na izvesnoj udaljenosti zaista prate.

Nismo se usuđivali da mu doviknemo da stane i ne pravi sprdnju ni iz čega, jer smo znali da bi ga naša vika još više zastrašila: kakav se već neuračunljiv pokazao, mogao bi pomisliti da mu pretimo ili pokušavamo da ga na taj način prevarimo. Zato smo ga i jurili ćutke, upinjući se da smanjimo rastojanje koje je između nas i njega već

iznosilo više od hiljadu metara. Ipak, u jednom trenutku Jakov predloži da odustanemo. "Nek ide s milim bogom", reče, "šta će nam sve ovo?!" "Čekaj", usprotivih se ja, "brži smo od njega – uskoro ćemo otkloniti čitav ovaj glupi nesporazum!"

Uzalud se pitao ko su ti ljudi. Po njihovim odelima, šeširima, puškama, priboru za pecanje i šatoru, mogao je samo pretpostaviti da su lovci ili izletnici. Ali to jednostavno i logično otkriće nije ga zadovoljilo. Zanimala ga je suština njihovih bića.

Želeo je da pronikne u njihova osećanja u tom času dok su ga upravo jurili, iako za to nisu imali nikakvog razloga, bez obzira na to šta su u onom malopredašnjem susretu mogli da zaključe o njemu. Odgovora na sve to, međutim, nije bilo i on, gotovo ožalošćen, potrča još brže.

Ali bežao nam je sve brže, naginjući se telom unapred, kao da ga je neka čudesna sila, jača od straha, gurala u leđa, ne dajući mu da se osvrne, zastane ili uspravi. A kad se, u jednom času, ipak uspravio u svoj svojoj visini – mi opazismo kako njegov veliki i svetli šešir što ga je levom rukom pridržavao da mu ne padne sa glave, odjednom, uhvaćen kosim i bleštavim mlazevima sunca, buknu kao plameni oreol tako da se gotovo nismo mogli oteti utisku da će taj smešni čovek, nastavi li samo da i dalje trči uspravno, uskoro zapaliti onu visoku paprat kojoj se sve više primicao.

Neočekivano ga obuze misao da su ona dvojica, možda, na njegovom licu otkrili – šta smeru i u šta se upušta. Suočen sa tom mogućnošću, sve više je verovao u opravdanost svog malopredašnjeg postupka. Ti nepoznati ljudi, čijih lica više nije mogao ni da se seti, sad su predstavljali opasnost od koje je morao uteći. Nije smeo dozvoliti da ga stignu i na bilo koji način pokolebaju i odvrate ili čak spreče da učini ono što je naumio.

Zatim nam se učini da trči nekako sporije. Po tome smo mogli zaključiti da je umoran, ali njegova tamna i visoka pojava odavala je neku čudnu opuštenost, kao da je bio siguran da ga ne možemo stići ili kao da je čak bio zaboravio na nas. U svakom slučaju, više nam nije izgledalo da se nečeg plaši, a najmanje smo mogli poverovati da se plašio mene i Jakova, što je značilo da ni svi oni razlozi koji su nas bili povukli za njim više nisu postojali.

Mogli smo odmah da se vratimo do našeg šatora, uzmemo štapove za pecanje i spustimo se na reku. Ali Jakov se odjednom doseti da taj čovek uopšte i ne beži, već naprotiv, nekog goni.

"Ali koga?!" začudih se ja. "Svejedno koga: nekog retkog leptira ili čoveka, zar je to važno!"

Uveravao sam ga da je to nemoguće, ali on nije odustajao od svoje pretpostavke. Ipak, složili smo se bar u tome da taj čovek, u tamnom, gotovo svečanom odelu i velikom, svetlom šeširu nije ni lovac, ni planinar, ni izletnik. Isto tako, pošto nije imao nikakvog prtljaga, pa čak ni najobičnije torbe ili košobrana, mogli smo zaključiti da nije bio ni neki slučajno zalutali putnik. Šta je onda bio? Kako se onako neobjašnjivo stvorio kraj našeg šatora i zbog čega je sad bežao ako ga nije bilo strah od mene i Jakova? Ta pitanja su nas obojicu mučila. Svaki čas smo zastajali da uhvatimo dah i o svemu tome izmenjamo misli. "A šta ako je neki odbegli robijaš ili ubica koji ovde traži utočište; ili još gore - ako je neki manijak, vojni dezertar ili špijun koji smjera da se nekako prebaci preko granice!" "Pričaš koješta", nasmejah se ja, "jer dobro znaš da bi svako u tom slučaju prvo skrenuo prema šumi i planini".

"U pravu si" uzdahnu Jakov, "on još uvek trči pravo kao da je slep". Čutao je zatim nekoliko trenutaka kao da o nečemu razmišlja. Zatim reče: "Koji mu je, onda, đavo, valjda nije lud?!"

"Nikad se ne zna", rekoh ja, "možda je i lud, a možda je zbog nečeg i neizmerno srećan pa na taj način pokušava da se oslobodi prejakog osećanja što ga guši! Uostalom kada ga stignemo saznaćemo šta mu je!" Jakov je, međutim, i dalje smatrao da ga ne treba goniti, ali ja sam bio uporan: "Zar bi mogao da odustaneš? Zar je moguće da te ne zanima šta se dešava sa njim?" podsticao sam i sebe i njega.

Uprkos svemu, osećao je želju da se zaustavi i odmah zadovolji svoju radoznalost: ako mu sami ne objasne šta ih je spopalo, lepo će ih upitati s kojim pravom se utrpavaju u njegov život, odnosno njegovu smrt.

Sad smo ga, dakle, jurili iz najobičnije radoznalosti. Smatrali smo: ako on ima pravo da bez ikakvog razloga beži od nas, onda i mi imamo pravo da ga na isti način gonimo; ako se on svojim čudnim ponašanjem ne ustručava da nas učini radoznalim, onda se ni mi

nećemo ustručavati da tu radoznanost zadovoljimo. Zato smo ga i dalje uporno sledili po širokom i zatalasanom tragu tamnožute i šuštave paprati, koja nam je, dosežajući mestimično i visinu naših ramena prskala lica prozračnim i mirišljivim kapljicama jutarnje rose. Ali kao da je osećao da nećemo lako odustati od namere da ga stignemo, on se lagano zaustavi i okrenu prema nama. Više začuđeni nego obradovani tim preokretom, trčali smo još neko vreme punom snagom.

Stajao je i čekao ih. Disao je teško, a znoj mu je nagrizao lice, požutelo od nalepljenog cvetnog polena. Ipak nije bio uzbuđen niti je, gledajući ih kako mu se primiču žestoko razmahujući rukama po visokoj paprati kao da kose ili plivaju, mislio o onome što bi se u sledećem trenutku moglo desiti.

Već smo mogli opaziti kako podiže levu ruku iznad glave i pomera šešir na zatiljak, otkrivajući tim pokretom visoko, od znoja usijano čelo, a onda obe ruke ukršta na grudima kao čovek koji je spreman da se odlučno suoči sa svim onim što može da naiđe. Jadnik! Pa nailazili smo samo Jakov i ja. A mi mu nismo želeli nikakvo zlo. Hteli smo samo da ga zapitamo šta mu je, da li mu se nešto loše desilo i da li smo mu zbog nečeg potrebni. Ako mu je možda sve bilo potaman - ostavićemo ga da ide s milim bogom. Da bismo ga u to zaista uverili, zaustavili smo se na nekih desetak metara od njega kako bi iz toga odmah zaključio koliko smo obojica čak i u svojoj opravdanoj radoznanosti - pre svega uviđavni i smerni.

I gledao ih je kao da ih ne vidi, kao da su bili samo delić pejzaža na kojem je odmarao oči.

Ipak, osećali smo da bi mu trebalo odmah prići - pre nego što taj trenutak, nabijen zajedničkim ćutanjem, preraste u nešto još mučnije i neprirodnije. Ali, kao da smo bili hipnotisani njegovim odsutnim i bezličnim pogledom - nismo se pomicali.

U stvari, ispitujući im ogrubela i nezanimljiva lica, pokušavao je da se doseti šta ih je još držalo u mestu. Ako su se do malopre onoliko upinjali da ga stignu - onda nije mogao poverovati da ih je sada bilo kakav obzir sprečavao da mu priđu, kao što je isključivao mogućnost da su, onako snažni i naoružani lovačkim puškama, iz neke opreznosti ili straha zazirali da pređu i tih dvadesetak koraka do njega.

Da smo na njegovom licu mogli otkriti radoznanost ili strah ili radost ili bol možda bi nam bilo manje nelagodno da mu pridemo. Ali to lice nam je ličilo na zaleđenu, belu masku iza koje nema ničeg osim praznine; nijedne misli da je oživi, nikakvog osećanja da joj povрати izgubljenu boju. Čak se nije pomerao niti bilo čime odavao utisak da će to ikad više učiniti.

Onda ko zna kakvim čulom oseti da između njega i ta dva čoveka postoji neka čudna i možda već neraskidiva veza. Nije znao šta bi to moglo biti i valjda je zato u čistom nebu, kao u kakvom beskrajnom ogledalu, dugo nastojao da izmami neki daleki i tamni blesak svoga sećanja koji bi mu pomogao da shvati ili bar nazre smisao te moguće veze. Ali njegov pogled, izgubljen u prozračnoj visini avgustovskog podneva, otkri samo jednu usamljenu pticu, isuviše stvarnu da bi mu ličila na bilo kakvo pretskazanje.

Najzad opazismo kako mu se ruke opustiše niz telo, a pogled, što mu je malopre odlutao u daljinu, opet vrati na nas. U tom pogledu sad smo mogli da razaznamo i malo drskosti i malo podsmeha, a možda čak i izvesnog prezira koji nismo zasluživali. "Zamisli, on piša", šapnu Jakov. "Ponaša se kao da nismo tu, kao da nas i nema!" "Naprotiv", rekoh, "on nas tako izaziva: pokušava da nas uvredi ili ismeje!"

Učini mu se zatim da su im lica već postala lukava i podla. Zbog toga se valjda i ona njegova želja da im utekne, bez obzira kakve su im namere bile, najednom pretvori u gađenje i odvratnost prema svemu na šta su ga ti ljudi - svojim potuljenim izgledom, ujednačenim i brzim disanjem i nekom nepojmljivom glađu u očima - mogli da podsete. U stvari, obojica ga podsetiše na uplašene i oprezne hijene koje su nanjušile njegovu smrt.

Gledao ih je nekoliko trenutaka ne znajući šta da čini, jer više nije verovao da im može uteći.

I kao da je osetio da ćemo mu ipak prići - on opet poče da beži. Samo sad je bežao prema šumi, odskačući od tla skladno i brzo kao kakva životinja.

Dahćući i posrćući od umora, uzda se da mu je preostalo dovoljno snage da se domogne one ustreptale, ljubičaste šume u kojoj im više ne bi pružio priliku da mu se približe!

Mi smo tek sad imali pravi razlog da ga jurimo. I učinili smo to odmah, bez imalo kolebanja : na to nas više nije pokretala ona smešna radoznalost, već najobičniji inat.

Hteli smo da mu pokažemo da nije ni brži, ni drskiji, ni hrabriji od nas. Konačno, hteli smo da mu što pre uskratimo i svaku mogućnost da nas - vređa.

Kad se osvrnuo da proveri da li ga ponovo gone, učiniše mu se i viši i snažniji pa čak i brži nego što je smatrao da su to odista bili i to valjda zbog toga što su sad umesto o ramenima, puške držali u rukama, sa cevima uperenim prema njemu. Trčao je nekoliko trenutaka - očekujući pucanj. Onda se povi malo unapred: šešir mu skliznu s glave i ostade da lebdi u vazduhu kao beli leptir. Gologlav i goloruk, on napregnu snagu. Ali nije to učinio iz straha, jer mu je bilo svejedno da li će da pucaju: ionako je želeo da umre. Sad je pokušavao da im utekne samo zato što su se oni toliko upinjali da ga stignu kao da na to imaju čak i neko pravo. Hteo je da im to pravo uskrati. Za inat!

Na žalost, bio nam je opet toliko izmakao da ga je bilo nemoguće stići do šume.

Pomišljali smo, istina, da ga pucajući u vis zaustavimo, ali smo odmah odustali od te namere. Znali smo: ako poveruje da mu je čak i život ugrožen - potrčaće još brže. Šta nam je onda preostajalo? Da čekamo da se spotakne i slomi nogu? Ili da se sruši od umora? Ne!

Takvom čudu se ipak nismo nadali. Nismo više bili u stanju ni da se zaustavimo, bez obzira što smo predosećali da ćemo, ukoliko i dalje budemo isterivali inat sa njim, čak i u sopstvenim očima - ispasti smešni.

"Bože, daj mi snage da stignem do šume", mislio je. "U toj šumi je moje spasenje!"

Tada ugledasmo jednog čobanina koji, začudo, na sebi nije imao kožuh niti u ruci štap. Izgledalo je da nema ni psa, a iz njegovog malog stada ostriženih ovaca nije se čuo ni čaktar. Stajao je, ne pomerajući se, kao da ni begunac ni mi nismo pobuđivali u njemu nikakvu radoznalost. Učini nam se da je sasvim potonuo u svoju već sviknutu ravnodušnost, u svoje pusto i prazno spokojstvo. U svakom slučaju, posmatrao nas je, uspravan i nem, kao da još ne shvata šta se odista dešava ili kao da ne želi da to ikad shvati. Iako smo već bili

izgubili nadu da će nam se pridružiti, Jakov i ja ipak zavikasmu: "Drži ga!" "Hvataj ga!" "Ne daj mu da uđe u šumu!" Čobanin je, međutim, i dalje stajao kao da mu naše zapomaganje i nije dopiralo do svesti. Onda neočekivano, na našu radost, udari u tutanj presecajući ukoso onom čoveku što je bežao od nas - prilaz prema šumi.

Na domaku šume, opet se osvrnuo i spazio kako mu se sa strane primiče neki treći čovek. Iako nije bio naoružan, izgledao mu je čak opasniji od one dvojice: vitlajući rukama iznad glave i urlajući iskidano kao da jauče, nedvosmisleno je pokazivao koliko je razjaren

Skrećući malo ulevo, da mu ne preseče put ka šumi, on se zapita šta mu je: zašto se pridružio onoj dvojici i zbog čega je s toliko gneva pokušavao da ga stigne. Da li je možda zaključio da je on, samim tim što beži, zbog nečeg kriv? Da li je uopšte išta uspeo da zaključi ili je to ostavio za kasnije. No svejedno - bez obzira šta je od svega toga moglo biti istina - taj treći čovek u njegovoj svesti neočekivano dozva svu strahotnu suštinu one pretnje koja se već dugo nadnosila nad njim. Zapravo, tek sada, on čitavim svojim bićem shvati: ako se već pomirio s mišlju da mu nema spasa ne sme mu biti svejedno kako će umreti; ne sme dozvoliti da pod nogama onih ostrvljenih ljudi, u bolu i suzama, ponižen kao pas - bude lišen čak i jedine utehe da je sam odabrao mesto, čak i način svog kraja; ne sme nikome pružiti mogućnost da uprlja poslednji trenutak njegovog života; mora sačuvati dostojanstvo svoje smrti; mora biti potpuno sam da bi se smiren, spokojan, 10 čista uma i čista srca, oprostio sa vaskolikim svetom; iz tog nemilostivog i čudesnog sveta koji nikad valjano nije ni upoznao - mora otići s ljubavlju, a ne s mržnjom! Misleći o svemu tome, trčao je sve brže, jer snagu više nije crpeo iz onog malopredašnjeg inata, već iz najdubljeg i najlepšeg očajanja što ga je ikad osetio.

Uzalud smo se sva trojica upinjali: onaj koga smo gonili, odjednom kao gušter nestade u gustom i ustreptalom drveću. Postiđeni i bespomoćni mogli smo samo da se zaustavimo i da ga se manemo! Jakov i ja bismo sigurno to i učinili, ali onaj čobanin počeo da nas uverava kako u toj šumi poznaje svako šuplje stablo, svaku pećinicu, svaki lišaj. Tvrдио je čak da u njoj lako može otkriti i sovu i lisicu pa će tim pre, još lakše, nanjušiti i onog finog gospodina koji mu je

proletos namerno ubio psa vučjaka i posle toga mu za dlaku utekao! Jakov i ja se samo pogledasmo i bez reči krenusmo za uzbuđenim čobaninom, uvereni da savest onog koga tražimo - opterećuje valjda i nešto strašnije od ubistva jednog običnog psa. Uostalom, bez obzira na to kakav je stvarno bio, taj čovek je i meni i Jakovu dugovao izvesna objašnjenja.

Mi smo naime, kao dobroćudni i poštenu ljudi, uvek bili skloni da se svakom u nevolji nađemo a u dobru izmaknemo, naravno, pod uslovom da nas niko ne vređa ili potcenjuje. On je, međutim, bezrazložnim bežanjem od nas, nedvosmisleno iskazao koliko se užasava našeg izgleda kao da smo obojica maltene bili neke rugobe ili čudovišta, čime nas je, razume se, neoprostivo uvredio, kao što je i kasnije, kad se zaustavio da nas sačeka i izazovno se ispiša pred našim očima, uspeo je i da nas ponizi, da bi nas posle svega, sad, sakriven tu negde u gustišu - verovatno zlobno ismejavao. Zato smo sada i bili nestrpljivi i obuzeti gotovo grozničavim iščekivanjem da nas izoštre, pseći njuh čobanina, koji nas je već predvodio, što pre izvede na njegov trag kako bismo mu, bez imalo dvoumljenja, pokazali u kakvu se zapetljanu igru upustio.

Najzad je bio sam. Sakriven iza jednog stabla, osluškivao je nekoliko trenutaka njihove nerazumljive glasove. Onda se zaljuljao i skliznuo na kolena. Ali nije dugo ostao u tom položaju već je potrbuške legao na zemlju i uzdrhtalih ramena čekao da se smiri, s licem zagnjurenim u vlažnu, sunderastu mahovinu. Zatim se lagano prevalio na leđa i zagledao u široku krošnju zlatolisne bukve, pokušavajući da se seti njenog latinskog imena. Međutim, iako ga je ta želja gotovo uzбудila, nije mogao da iz sećanja izdvoji tu kratku reč. Poverova da je možda naišao trenutak kada se sve zaboravlja i uplaši se da će zaboraviti čak i svoju nameru, koju je sad bio u prilici da sprovede po svojoj volji. Trebalo je samo da se uspenra uz neku deblju granu, koja će izdržati njegovih osamdeset tri kilograma težine. Znao je takođe, ako to ne učini odmah - pre nego što ga ona trojica pronađu - da će umreti kao pas. Ipak, nije se ni pomaknuo. Ležao je i dalje, ispružen i pritajen u sebi, kao da se još nečemu nadao ili kao da je očekivao da će se nešto nepredviđeno desiti. Onda mu u svesti lagano ispliva ono latinsko ime što ga je malopre

tražio i on ga radosno, kao da mu se tok časa ostvaruje poslednja želja, izgovori, a da i nije pomaknuo osušene usne: F A G U S!

Zavirujući, zajedno sa čobaninom, u vlažne rupčage, u guste bukove šume, u visoku travuljinu što je rasla između sasušenih panjeva, prepoznavali smo mirise smole, truda, trulog lišća i mahovine. Ali miris našeg begunca nismo bili u stanju da nanjušimo.

Pridigao se na laktove i po slikovitim, rastočenim senkama pokušao da odredi koliko već leži ispod zlatolisne krošnje što mu je zaklanjala nebo. Ali, iako se odmah uverio da se nijedna senka nije pomerila čak ni za milimetar, nije se mogao oteti utisku da je već dugo ostao na tom prohladnom mestu. Sada je mogao da čuje haotično dozivanje ptica i da sasvim jasno nasluti kako čitava šuma spokojno i duboko diše. Osećao je da mu niz telo nailazi snaga i da mu svest, do malopre utonula u letargičnu prazninu, počinje sve brže da pulsira, valjda zadivljena onom neospornom činjenicom da mu se jedan jedini trenutak, u kojem se ništa nije desilo, učinio i dug i neizmerljiv kao da je maltene bio beskrajan. Osmehnuo se. Znao je da je taj malopredašnji utisak proizišao iz onog varljivog osećanja prema vremenu koje se uvek odslikava u skladu sa ljudskim stanjem. Znao je, prema tome, da trenutak bola uvek duže traje od trenutka radosti. Ipak se pitao da li bi, u slučaju da se predomisli i odluči da živi koliko mu je i suđeno, ta čudna zakonitost važila je i za njega: da li bi mu preostalo vreme, kao i svaka patnja, izgledalo zaista duže ili bi mu, naprotiv, pred saznanjem da se sve brže otapa i smanjuje kao komadić leda na vreloom dlanu - minulo učas kao poslednja iluzija. Svejedno, hteo je bar da izračuna koliko mu stvarnog vremena još ostaje. Računao je polako, pretvarajući dane u sate, sate u minute, a na kraju je sve to pomnožio i zaključio da će mu, ako bude živeo još devedeset dana, ostati još 2160 sati ili 129.600 minuta u šta nije ubrajao današnji dan, koji je, po svemu sudeći, bio već uludno straćen. Učini mu se zatim da to i nije tako malo, naravno pod uslovom da svaki od tih trenutaka proživi punim dahom, kao da mu svaki zaista pruža i jedinu mogućnost da poslednji put u svom životu oseti nešto lepo i učini nešto značajno.

Zatim nam se priključio i šumar. Ali učinio je to na čudan način. Prikrao nam se bešumno, s leđa, i rekao: "Onaj koga tražite - sad je u mojoj nadležnosti!" Pre nego što nams je smisao tih reči i dospeo

do svesti, trgli smo se od njegovog glasa i okrenuli se : stajao je naočit i nadmen i smeškao se, valjda svestan da nas je iznenadio svojim prisustvom i svojom drskošću. Zatim je ponovio: "Onaj čovek - pripada samo meni!" "Kako vama?", promuća Jakov.

"Hoćete li da nam to razjasnite?" "Pa to je bar jasno : ja sam u ovoj šumi zadužen za floru i faunu, to jest za čitav biljni i životinjski svet!" "Ali niste zaduženi za ljude, pa prema tome nemate nikakvih prava da zaštitite onog koga tražimo", rekoah ja. "Pa ja, bogme, i nemam nameru da ga štitim", poverljivo šapnu šumar: "Naprotiv: hteo bih da ga prvi ščepam za vrat!" Jakov i ja se na to odlučno usprotivismo. Smatrali smo da našeg begunca niko ne može ni prisvajati ni preotimati, jer smo ga mi gonili čitavo jutro do te proklete šume u kojoj se, na žalost, sakrio. Šumar nas tada upita šta nam je taj čovek učinio. Mi smo ćutali i ne pomišljajući da mu objašnjavamo sve one razloge i okolnosti koji su nas pomerili iz jednog čudesnog spokojstva i doveli nas u ovo stanje neobjašnjive grozničavosti koju, izgleda, nećemo uspeti da nadvladamo dok se ne dočepamo onog kujinog sina. "Znači, u pitanju je neka tajna", iskezi se on. "Nije nikakva tajna, ali nemamo nameru da vam se sad ispovedamo", rekoah.

Šumar na to ništa ne odgovori. Pušio je nekoliko trenutaka, zatvorenih očiju. Zatsim se s naporom osmehnu i ispriča nam da mu je onaj čovek, koga je malopre video kako se skriva iza jedne bukve, prošle godine, u jesen, ukrao pušku tako da je bio prinuđen da se grdno zaduži kako bi kupio drugu, pošto u šumskom gazdinstvu od sramote nije smeo da prizna da ga je na spavanju razoružao jedan običan lopov kome bi on kad ga danas uhvati, ukoliko mu ne vrati njegovu dvocevku ili mu je na neki drugi način ne izmiri - mogao čak i golim rukama da iščupa srce! Nadvikujući se sa čobaninom, koji je takođe spominjao naknadu za svoga vučjaka, Jakov i ja odlučno opomenusmo gnevnog šumara da se ne šali, jer s onim čovekom, dok još ima srce, nas dvojica moramo izravnati neke lične i neodložne račune, te mu zbog toga predložismo da ne gubimo vreme u uzaludnoj prepirci već da odmah, dok još, možda, nije kasno - zajednički ščepamo đavola za rogove. Šumar se, začudo, složi s nama, ali sniženim, gotovo ledenim glasom postavi i uslov da od sada on bude - vođa!

Uspravio se i rukom dodirnuo najnižu granu zlatolisne bukve o koju više nije nameravao da se obesi. Ipak je bio neodlučan da li da sakriven u toj velikoj krošnji sačeka noć ili da se odmah vrati na onu železničku stanicu. Već je osećao kako se njegovo tačno izračunato vreme osipa kao pesak i znao je da će morati da svaki trenutak što mu je preostajao isplanira i ispuni nečim zbog čega bi vredelo živeti. Ali, eto, nije se više pomerao kao da nije bio u stanju da poveruje u smisao i značaj svog iznenadnog preobražaja.

Stajao je dugo i osluškivao neki nerazumljivi glas u sebi sve dok nije pojmio da taj glas, u stvari, i ne pripada njemu. Bio je to neki čudan šum, sličan podrhtavanju metalnog lišća ili hropscu neke životinje, ukoliko nije predstavljao opasnost i prigušeni šapat njegovih progonitelja. Od te pomisli ga obuze strah, te nasumice pojuri ka sredini šume.

Tek kad prihvatismo taj smešni uslov, šumar nas, koračajući nečujno, odvede do jedne usamljene bukve ispod koje na žalost, zatekosmo samo uvaljano tlo, razgrnuto, vlažno lišće, počupanu mahovinu i jednu svilenu, crnu kravatu besmisleno vezanu u čvor sa tankim, kožnim kaišem. Ali umesto da se bar malo zabrine što nam je begunac odatle već odmaglio, naš vođa se gotovo nadmoćno osmehnu i izvi glavu kao jelen. Tako nepomičan, zatvorenih očiju, pokušavao je da u tihom i tajanstvenom brujanju drveća čije su se raskošne krošnje, iako nije bilo nimalo vetra, neobjašnjivo komešale, razazna i uhvati kakav šum ili miris koji bi nas odveo na trag onom čoveku do koga nam je svima bilo veoma stalo. Zatim, kad smo najmanje očekivali da će nas obradovati, on se trgnu i potrča ka sredini šume. Sledeći ga u stopu, mislili smo da se šumar samo pravi važan sve dok nismo, između glatkih i sve gušćih stabala, ugledali kako ona tamna i visoka prilika posrće kao usplahirena životinja naizmak snage.

Dok su mu noge do članaka tonule u meku i vlažnu naslagu lišća, mislio je da hramlje. Onda se doseti da je negde izgubio desnu cipelu i osvrnuo se da je pogledom potraži. Istoga časa, ugleda između visokih stabala četiri povijene ljudske prilike. U prvi mah nije ni shvatio da se to broj njegovih gonilaca povećao. Ali kad mu svest u sledećem trenutku prihvati tu prostu i očiglednu činjenicu, on poverova da neće uteći tim ljudima niti ikada više izaći iz te strašne

šume! Svejedno, i dalje je bežao osećajući kako onaj malopredašnji strah raste u njemu srazmerno već probuđenoj i sve jačoj želji za životom. U jednom trenutku čak, ne zaustavljajući se, naglim i nespretnim pokretom ruke, on strgnu i levu cipelu i odjednom potrča brže i lakše.

Na žalost, teško smo uspevali da ga pratimo, jer je trčao sve brže, skrećući čas levo, čas desno - da nam zavara trag.

Sad mu se činilo da trči u krug, jer je već bio izgubio svaki pojam i o prostoru i o vremenu. U sveopštoj i neprirodnoj tišini, čitava šuma mu je izgledala hladna i nepomična, kao da je bila izrezana od tamnožutog bakra, tako da više nije bio u stanju da čuje ni sopstveni dah a kamoli neku pticu ili šum lišća u krošnjama.

I stvarno, uspeo je na kraju da nam se izgubi u toj šumi koja je, u ustreptaloj svetlosti

avgustovskog popodneva, brujala od raspevanih horova ptica i bezbroj tajanstvenih zvukova kao da je, na taj način, iskazivla svoju radost što je mogla da mu pruži utočište ili možda čak i spasenje.

Vrteći se u tom krugu začarane tmine i tišine, učini mu se da je svuda oko njega ona ista avetinjska šuma u koju je davno, jedne puste noći svoga detinjstva, bio pobegao sa katuna Prekornice i mada više nije pamtio da li je tada bio nešto skrivio ili je samo verovao da je kriv - kao što, uostalom, ni sad ne zna kakva ga krivica vezuje s onima što ga danas tako uporno gone - dobro se sećao da se u toj dalekoj noći više bojao od ljudi nego od vukova čime se jedino i može objasniti zašto se nije odazvao otegnutom zapomaganju svojih rođaka, koji su ga s upaljenim lučevima tražili po planini preklinjući ga da se vrati, već - trpeći umor, glad, studen i užas od prodornog zavijanja vukova - ostao do zore zagledan u onaj najveći, beli vrh Prekornice, opčinjen mišlju da na njemu, ispod samog svetlucavog nebeskog sača, potraži sigurnost i oslobodi se svoga straha. Misleći sad o tome, taj nestvarni i beli vrh mu odjednom, kao iz magle, ponovo iskrсну pred očima i namah mu potvrdi malopredašnji utisak da se još uvek nalazi u onoj ledenoj šumi svoga detinjstva.

Tražili smo ga dugo, i po svemu sudeći, beznadežno, stradajući od trnja, čičkova i kopriva, upadajući u mravnjake i kamene škripove, obrasle visokom paprati. Šibale su nas niske grane po očima i

ujedale nas pčele. Bili smo izgrebani, mokri od trave i uprljani zemljom i zbog svega toga, naravno, ozlojeđeni na onog kujinog sina kome smo svi glasno poručivali da će se, kad nam dopadne šaka, gorko pokajati što nas je ikad sreo.

Odjednom, on posrnu, osetivši u očima bol od zasenjujuće svetlosti avgustovskog popodneva i širokog prostora zatalasane visoravni. Ipak se uspravi i nekako sabra korake, a iznad čela nadnese levi dlan da se zaštiti od prejakog sunca i trepeljive daljine.

Izlazeći iz šume, ugledasmo ga ponovo: zamicao je niz ravnu i zelenu visoravan. Iako je bio daleko ispred nas, mogli smo ga opaziti kako se ljulja i zanosi kao da je bio pijan ili već sasvim posustao od umora, mada smo najpre mogli zaključiti da je lud što je izišao na tu nesagledivu čistinu na kojoj nije imao nikakvih izgleda da nam umakne.

Međutim, koliko god da je osećao radost i olakšanje što se iščupao iz one hladne i mrtve šume, nije znao kako će uspeti da pretekne sunce niti da li će moći da savlada tu neizmernu daljinu ispred sebe.

Jer, svi smo se već bili toliko ražestili da se, bez imalo preterivanja, moglo pretpostaviti da nam na toj čistoj visoravni više ne bi umakla ni najbrža zverčica, a kamoli jedan nespretni i posustali čovek.

Više se nije osvrtao da proveri koliko ga ljudi progoni i da li su mu se suviše primakli, jer je znao da bi ga oči, u blesku usijanog dana, sigurno prevarile. Bežao je pravo, kroz gustu i meku travu koja ga je čudesno privlačila da se baci u nju kao u zatalasanu vodu, ne bi li tako, ispružen i nepokretan, potonuo kao kamen! Ta želja ga je odjednom toliko obuzela da je čak mislio da joj neće odoleti, iako je bio svestan da više ne sme stati niti dozvoliti onim ljudima da mu se približe. "Ako ne možeš da izdržiš", reče sebi, "onda pokušaj da pronađeš snagu misleći na nešto važno! Misli na ono zbog čega si se odlučio da živiš!"

Opazismo zatim kako uporedo sa nama trče i neki ljudi čije prisustvo nismo bili u stanju da objasnimo. Mogli smo, istina, pretpostaviti da su to gosti nekog obližnjeg planinskog odmarališta ili kakvi dokoni izletnici koji nisu odoleli primamljivom iskušenju da i sami uzmu učešća u jednoj uzbudljivoj i na izgled neizvesnoj trci. Naravno, 14 ništa nas nije sprečavalo da ih upitamo ko su i zbog čega su nam se pridružili. Ali ipak to nismo učinili: ako smo već svi

gonili istog čoveka, zar je onda imalo nekog značaja šta nas je udružilo protiv njega!

Jednim pogledom, vraćenim unatrag, u prošlost, pokušavao je da se uhvati za nešto što bi mu sad dalo volje i snage da izdrži. Ali uzalud se naprezao: nije imao sina koji će produžiti njegovu krv; nije imao ženu koja će za njim zaplakati; nije imao, čak ni posle petnaest godina upornog istraživanja, onu hemijsku formulu koja bi sačuvala trag o njegovom postojanju! Učini mu se, odjednom, da iza sebe ostavlja samo pustoš i prazninu iz koje nije u stanju da dozove nijedan prizor, nijedno lice, nijedan glas, nikakav miris, ništa od svega onoga što bi ga sad uverilo da je stvarno i živeo. S rukama ispruženim ka toj ljubičastoj daljini koju nije mogao ni pogledom da domaši – on neočekivano zagrcu: gutao je svoje suze, izmešane sa znojem i otežale od žutog polena što je, osipajući se sa izgaženog cveća, lebdeo nad njim, u visini, kao roj usijanih mušica. Ali u tom tužnom času svog preobražaja ni sam nije znao da li plače zato što mu se u životu sve bilo izmaklo i prohujalo mimo njega, kao da nije umeo ili nije hteo da živi, ili se tim iznenadnim, nekontrolisanim plačem, u stvari, već mirio sa saznanjem da u tih preostalim i tričavih

2160 sati neće uspeti da nadoknadi ništa od svega onoga što je za minulih trideset sedam godina propustio da doživi.

Uskoro se uverismo da su nam se ti smetenjaci priključili iz sasvim drugih razloga.

Naime, jedan od njih iznenada zavika: "Ja više neću da bežim! Nisam kriv!" Njegovi prijatelji se sjatiše oko njega, uveravajući ga da ni oni nisu ni za šta krivi, ali, eto, beže jer moraju, što znači da ni on ne treba da se tako lakomisleno izdvaja i izlaže kojekakvim opasnostima. Mi smo ih posmatrali sa strane i smejali se njihovoj zabludi. Onda Jakov reče:

"Pa ni mi ne bežimo, već nekoga jurimo!" Oni se zagledaše u pravcu kuda je Jakov bio ispružio svoju dugu ruku i lica im se namah razvedriše. Zatim počеше da se raspituju šta nam je učinio onaj čovek u daljini i šta smo naumili da mu uradimo kad ga stignemo. Mi smo, razume se, ćutali. Ali pošto su nas i dalje uporno saletali, ja planuh: "A što se to vas, do đavola, tiče?!" "Oprostite, ali ako već nekoga gonimo, hoćemo da znamo i šta je skrivio", reče onaj što je tvrdio za sebe da nije kriv. "A ko kaže da ćemo vam dozvoliti da ga

gonite", iskezi se šumar. Oni se izdvojiše u stranu i počeše da se šapatom nešto dogovaraju. Najzad, jedan od njih, odlučno reče: "Ipak ćemo ga i mi malo goniti, jer to ne može niko da nam zabrani". "Ali šta vi imate protiv njega?" rekoh. "E, to je naša lična stvar", isprsi se onaj najmanji među njima, "nismo obavezni da vam polažemo račune, zar ne?!"

Onda pomisli da možda i nije sve izgubljeno za njega: ako svaki sledeći trenutak bude proživio punim dahom kao da mu je jedini i poslednji – možda će na kraju poverovati da je živio čak i koliko treba!

I tako smo ga sad gonili svi zajedno. Ali, pošto je on, bežeći pravo i ne osvrćući se više na nas, nekim čudom ipak uspevao da održi već stečeno rastojanje – izgledali smo i samima sebi prilično smešni i jadni: sunce nas je tuklo u čela, znoj nam se uvlačio u oči, od umora i žeđi već smo i posrtali. Možda smo zbog toga, odjednom, počeli i da ga psujemo, nazivajući ga svakojakim, pogrđnim imenima i zasipajući ga najcrnijim kletvama, koje su nedvosmisleno otkrivale našu spremnost da ćemo se s njim kad-tad obračunati bez imalo milosti.

Ipak nije znao šta će još moći da učini da bi u to poverovao: hoće li pronaći ono, možda nepostojeće, hemijsko jedinjenje zbog kojeg je straćio čitavu svoju mladost; hoće li stići da upozna sve one daleke gradove, planine i mora za kojima je oduvek čeznuo, odlažući putovanje za neko drugo vreme i bolju priliku; hoće li u sve kraćim, preostalim noćima izljubiti sve one žene koje, zatvoren u svojoj laboratoriji, nije uspeo čak ni da poželi; hoće li moći da se uzbudi nad svim onim prizorima koji su ga uvek ostavljali ravnodušnim; hoće li umeti da u svemu onome što celog života nije ni primećivao – odjednom pronađe lepotu u kojoj će uživati; hoće li za to kratko vreme moći da pati i bude srećan onoliko koliko je potrebno da bi poverovao da je stvarno proživio svoj ljudski vek?!

Ali, kaskajući bespomoćno za njim, već smo strahovali da ga nećemo ni stići, jer je zaista trčao brže od nas i svakog trenutka nam se sve više udaljavao, kao da ga je negde u daljini, na kraju te požutele visoravni, čekalo nešto za čim je očajnički žudeo. Zar nam je onda preostajalo nešto drugo osim da ga mrzimo? Naravno, mrzeći ga, u prvi mah nismo ni slutili da je to snažno i čudesno

osećanje, koje nas je određivalo prema njemu, već izbrisalo sve razlike u pobudama zbog kojih smo ga dotle gonili, tako da smo uskoro, zbliženi i nekako u svemu poistovećeni, čak i spoljnim izgledom – ličili jedan na drugoga: mokri od znoja, iskrivljenih lica, povijeni unapred, trčali smo istim ritmom i disali istim dahom, kao čopor izmučenih pasa kojima samo jarost i mržnja održavaju snagu.

Dok je tražio odgovor na sva ta pitanja, čitav život mu se – iz sopstvene smrti u koju je bio zagledan kao u tamno ogledalo – odjednom, sa zastrašujućom jasnoćom odrazi i poput jedva izmaknute slike, pogrešnih linija i neusaglašenih boja, zaigra pred očima, otkrivajući mu neočekivano da je smisao ljudskog postojanja, pre svega, sadržan u ljubavi i lepoti, dakle u svemu onome čega na toj već izbledejoj i ružnoj slici njegovog života nije ni bilo. Uzbuđen otkrićem te čudesne i jednostavne tajne, koja mu je uvek izmicala, učini mu se da se čitav predeo oko njega naglo menja: zubati i crni vrhovi planine, postajali su sve prozračniji i već su se, poput rastočenih senki, utapali u paperjasti, namreškani svod neba; oštra travuljina, koja mu je do malopre saplitala noge, bila je sve mekša i sve plavlja; čitava ta ustalasila visoravan već mu je ličila na more! Međutim, nije bio začuđen tom sveopštom promenom. Znao je da se sad u njemu sve prelama drukčije, jer je već bio u stanju da u svemu pronađe onu skrivenu lepotu sveta kojem je pripadao i da prema svemu što mu je pripadalo oseti ljubav. I već je verovao da će uspeli da prevari svoju sudbinu. Zato je, valjda, i trčao sve brže, svestan da ga u toj besomučnoj jurnjavi više ne održava ni strah ni oćajanje već samo ta ustreptala misao o mogućnosti stvarnog spasenja, misao od koje se sve više zanosio i posrtao, osećajući kako mu se u grudima širi neki plameni talas i počine da mu izgara čitavo telo naglom i neobjašnjivom žudnjom za morem!

U stvari, ta naša mržnja prema njemu bila je ravna najlepšoj i najstrašnijoj žudnji.

Žudeo je u tom času: za neodgonetljivim hukom talasa koji se razbacuju o obalu; za smirujućim tišinama bonace; za onim usijanim danima kada se na potamnelom kamenju otapaju lišajevi, a sa prezrelih, ispucalih smokava cedi šećerna sluz; žudeo je za onim povišenim, gotovo bolnim pevanjem nevidljivih zrikavaca; za oporim i razdražujućim mirisima soli, katrana, prepržene ribe, isušenih algi,

joda, crnog vina, zagorelog maslinovog ulja; žudeo je za stišanim noćima ispod niskog neba koje, poput srebrnastog zvona, svetli u nedrima pučine; žudeo je za nekom pustom plažom Juga, kraj Budve, na kojoj će, ispružen u vrelom pesku, ležati sam, nepomičan i omamljen svim što postoji kao da sve i postoji zbog njega; i žudeo je, gotovo očajnički, za uspaljenim, bestidnim telom neke žene, u čiju će utrobu, izgladnelu od sunca i čekanja, čitav potonuti, zaboravljajući na smrt i na vreme!

Žudeli smo da ga što pre stignemo i za sve već istrpljene muke i nevolje koje su nas još pratile - što surovije kaznimo. U toj neodoljivoj žudnji, nismo se mogli uzdržati da mu kratkim, iskidanim povicima i uzdrhtalim kricima, koje on, na žalost, nije mogao čuti - ne obećamo: da ćemo ga izgaziti kao zmiju dok mu svaka krpica ne otpadne sa tela, a koža kao čivit ne poplavi; da ćemo mu počupati nokte i povaditi zube; da ćemo mu usta napuniti zemljom, da ćemo mu ispljuvati u oči; i najzad, da ćemo mu, dok još bude živ i svestan svega što činimo s njim - iščupati srce, ukoliko ga uopšte ima!

U tom divnom času, dok je izgarajući od žudnje za morem, u stvari, voleo vaskoliki svet zato što mu je pripadao i što je znao da će mu pripadati do poslednjeg daha, nije ni slutio da isečenim tabanima i gležnjevima, ostavlja iza sebe, po izgaženoj trevi, crvenkasti trag krvi. Ni oči ga više nisu bolele, pa ih nije dlanom štitio od prejake svetlosti niti se više u zatalasanom prostranstvu, čije su se granice stalno proširivale, osećao onako sam, sićušan i bespomoćan kao malopre.

Ali dok smo tako, gotovo obnevideli od žege, trčanja i mržnje, iskaljivali svoju muku, nama su se stalno priključivali, kao da iskrsavaju iz zemlje ili padaju s neba - čas neki seljaci sa vilama, kosama i drenovim štapovima - čas neki planinari sa okićenim kapama, cepinima i smotanim užadima; čas neki slabunjavi i bledoliki izletnici u čistim i svetlim, letnjim odelima. I svi su se, začudo, zatim - bez obzira na to da li su imali razloga da nam se pridruže ili su spazivši nas slučajno, u našoj mahnitoj jurnjavi, otkrili neočekivanu mogućnost da nešto osobito i uzbudljivo dožive - veoma lako prilagođavali našoj mržnji i utapali se u našu zahuktalu gomilu, koja se sve češće, poput izludelog vetra, poput same vatre,

primicala onom posustalom, i, po svemu sudeći, već izgubljenom čoveku.

I sve mu je izgledalo i lepše i stvarnije nego jutros, tako da više nije ni pomišljao da bi iko mogao ili bio u stanju da mu nanese ikakvo zlo.

Zbog te silne mržnje kojoj smo se već bili potpuno prepustili, tek nešto kasnije smo i opazili da uporedo s nama trče i neke žene u crnini, sitne i koščate kao šumske vrane: zastajkivale su svaki čas i unjkavim, otegnutim glasovima, popraćenim retkim jecajima, tužile, bogoradeći i valjda preklinjući nas za milost - što nas je još više razdraživalo i podsticalo da se, poslednjom preostalom snagom, još silovitije ustremimo na onog čoveka, kome smo se ionako već bili toliko primakli da ga od nas više ni samo čudo ne bi moglo spasti.

Da bi se zaista i uverio da mu više ni od koga ne pretila nikakva opasnost - on se naglo zustavi.

Odjednom, ne shvatajući šta mu se moglo desiti, ugledasmo ga kako stoji u mestu, ali nekako smešno presavijen u struku i zaljuljan unapred kao da se nekom nespretno klanja ili kao da ga zemlja, pre sudnjeg časa, vuče k sebi i ne da mu da se uspravi. Tek posle nekoliko trenutaka opazismo ga kako dostiže svoju punu visinu.

Zatim se polako okrenu gotovo ubeđen da neće ugledati nikog.

I tako nas je, izdužen i mršav i sav u crnini, čekao kao kakav izgladneli gavran.

I stvarno u prvi mah, učini mu se da se u tom izravnanom pejzažu, potonulom u ljubičastu tišinu popodnevnog jare, ništa ne pomera i da je najzad ostao sam. Međutim, široki prostor između šume i njega odjednom ožive i on se, uzetog daha, zapita da li uopšte sme poverovati u prizor koji je video.

Nismo mogli poverovati da je bio toliko naivan ili raspamećen da od nas, koje je čitavog dana izazivao, ponižavao i mučio - sad traži ikakvu milost. Zašto nas je onda čekao?

Čemu li se samo nadao?

U stvari, video je kako mu se kroz visoku travuljinu primiče bezbroj ljudskih prilika. Prestizale su jedna drugu, padale, puzile i ponovo ustajale da bi se odmah zatim još silovitije ustremile ka njemu, kao da im je dodir sa zemljom, na kojoj su valjda onjušile ili liznule njegov krvavi trag, ulio i novu snagu i okrepio staru mržnju tako da se on gotovo nije mogao oteti utisku da u tom dugom i strašnom času na

njega kidiše gomila razjarenih pasa, koje više ništa neće sprečiti da ga rastrgnu i kao usitnjenu krpu raznesu po toj modroj visoravni u čijim probuđenim visinama već može da čuje hujanje nekog zalutalog i ravnodušnog vetra ili čak, možda, ono neumitno i nezamislivo hujanje vremena!

Svejedno, primicali smo mu se s nesmanjenom žestinom, jer nas više ništa nije moglo pokolebati niti zaustaviti!

Ali nije ni pomišljao da beži, jer je osećao da se od oslobođene mržnje tolikog sveta niti može niti ima kuda uteći!

Ipak smo se neočekivano zaustavili, jer je on, odjednom, iz neshvatljivih razloga krenuo prema nama. Gledali smo ga, zaprepašćeni, kako nam se približava, kao da ne dodiruje zemlju i kako se, zagledan iznad naših glava, valjda u daljinu, osmehuje kao da je lud ili slep. Sa čela mu je kapao znoj i slivao mu se niz duge i neobrijane obraze tako da nam se moglo učiniti da plače.

Osmehivao se sećajući se kako je još u detinjstvu, odmah posle smrti oca i majke, bio uobrazio da mu od svakog pogleda i od svake ljudske ruke, makar se ispružila i da ga pomiluje, preti neka nepojmljiva opasnost, zbog čega je uvek - kad bi ga obuzeo kakav očaj čiji razlog nije bio u stanju da odgonetne ili poput pravog siročeta osetio, među siromašnim i ogrubelim rođacima, izgubljen i suvišan - čeznuo za onim nestvarnim, belim vrhom

Prekornice koji mu se, još od one vučje noći kad je bežao od ljudi, u takvim trenucima ukazivao kao jedina mogućnost izbavljenja, pa nakon toliko vremena, začudo, i sada, ovog časa, dok se koračajući u susret toj podivljaloj ljudskoj masi očajnički naprezao da nazre one čiste i snežne obrise u praznom nebu i tako se, bar u mislima, uzdigne iznad sebe i svoga straha.

Tek kad nam se sasvim približio, mi na njegovom usukanom, vretenastom licu, sa velikim pobeledim očima - umesto osmeha opazismo grimasu nekog nepodnošljivog bola.

Ali sad više nije bio u stanju da kao nekad, zamagljenih očiju, dozove tu spasonosnu viziju, pa se s tugom i čuđenjem zapita kako je tim ljudima - od kojih je vođen nekim čudesnim nagonom još u detinjstvu bežao više nego od vukova - mogao dozvoliti da ga stignu baš danas kad mu je bilo najviše stalo da im utekne?!

I kao da smo se, odjednom, suočili sa đavolom ili vampirom - svi smo ustuknuli od užasa!

Onda mu se učini sa se u onom malopredašnjem prizoru koji mu je pekao oči nešto izmenilo, ali nije odmah mogao da shvati šta bi to moglo biti. Tek posle nekoliko trenutaka, on opazi da se čitava ona gomila, posustala i mokra od znoja, lagano povlači, uzmičući natraške pred njim, kao da se bojala da joj se suviše ne približi. Osmehnu se još jednom, začuđen tim iznenadnim obrtom u koji je bilo teško poverovati i pomisli da se i u njemu nešto počelo da menja, jer je u drhtavoj i slatkoj jezi svoga tela već mogao da prepozna jedno sasvim novo i silno osećanje, koje mu je, uz prigušeni šum sopstvene krvi, naglo potiskivalo sve ono što je do tog časa postojalo u njemu.

Uzmicali smo, u stvari, pred njegovom gotovo neljudskom mržnjom koja nam, začudo, nije ulivala strah već samo neku nepojmljivu nemoć da mu se, u tom času, bilo čime suprotstavimo.

Znao je da to u njemu raste mržnja prema tim ljudima koji uzmiču pred njim, prema toj travi koja upija njegovu krv kao rosu, prema onom moru na koje nikad neće stići, prema onim ženama koje je hteo da voli, prema toj svetlosti koja će zgasnuti u njegovim očima, prema svemu što postoji jer će sve postojati i bez njega.

Mogli smo čak poverovati da nas je bio nečim i opčinio!

I tako, mrzeći vaskoliki svet, poverova da će možda izgoreti ili sići s uma!

Jedino su se još one žene u crnini, svojim jecajima i jedva čujnim naricanjem, možda otimala onoj nevidljivoj i posve neobjašnjivoj moći što ju je taj izobličeni čovek izgleda već imao nad svima nama!

Ali kada mu se iz magle jednog sasvim drugog vremena izdvoji i, kao jasan i nepomućen prizor, približi sve ono što je nekad, u detinjstvu, slušao kroz tužbalice i šale o onom neobjašnjivom događaju koji se zbio mnogo godina pre njegovog rođenja, možda baš u avgustu

- usijanom kao i sada, i možda baš na ovaj isti dan, kada je njegov pradede Joksim, u devedeset trećoj godini, otpočeo svoj drugi život i to u trenutku kada je svet, okupljen oko njegovog odra, na kojem je ispružen i nepokretan već danima ležao bez svesti i gotovo bez daha što mu je treperio kao sveća na vetru - već smatrao da je gotov, što

se, međutim, neočekivano pokazalo kao velika nepromišljenost, jer je taj ogromni naduveni starac odjednom otvorio levo oko i jednim drugim pogledom, u kojem nije bilo ni sjaja, ni bola, ni nade - prešao po licima svojih ukućana, rođaka i komšija ne pokazujući ničim da je bilo koga od njih prepoznao ili da bilo šta od njih očekuje sve dok verovatno slučajno nije spazio na zemljanom tlu već pripremljeni mrtvački sanduk, grubo istesan od sirove i mirišljave jelovine, kao i jedan beli pokrov, gotovo požuteo od kiše i sunca, što ga je sve, bez sumnje, podstaklo da se, protivno svim zakonima prirode, i pridigne, ali tako lagano kao da na leđima podiže kakvu planinu ili kao da sa sebe stresa smrt koja ga je već bila uzjahala dok, začudo, nije sasvim i ustao, a zatim ne gledajući više nikog onim otvorenim okom, kao vampir, sporo i nečujno prišao rasplamsalom ognjištu i, još sporije, koščatom rukom izvukao iz poključalog kotla jedan komad od onog suvog i nadimljenog mesa što se već po ustaljenom običaju pripremalo za večeru u pokoj njegove duše i, kao da ne utoljava glad nego nekom priređuje pakost, progutao ga u nekoliko zalogaja da bi odmah posle toga, još uvek kao da je potpuno sam, uzeo tešku sekiru i stenjući sve vreme, dirljivije od bolesne životinje, isekao onaj sanduk što je mirisao na šumu, a bio dugačak više od dva metra i širok koliko i njegova ogromna ramena, što su mu se odjednom, čim je ispustio sekiru i mirišljavo i belo iverje jelovine, sama od sebe nekako zategla u izvijeni luk neke pretnje - upućene ukućanima, rođacima i komšijama, još uvek uverenim da je tim iznenadnim uskrснуćem hteo da se samo poslednji put našali sa njima - a u šta ih je on začas pokolebao kada je, sakriven iza jednog lukavog osmeha što mu je još više produbljivalo bore na smežuranom licu, otvorio i ono drugo oko i prvi put se stvarno onako ogroman, kosmat i naduven, zaudarajući na mokraću i smrt, zagledao u sve njih, odmeravajući ih prodorno i dugo, dok su oni, tiskajući se između sebe, oborenih pogleda uzimali - prestravljeni od onog što su mogli da očekuju, ali i ne sluteći da će ih on, najzad, jednom teškom i prostom psovkom sve zajedno isterati iz kuće, koju je još u mladosti golim rukama sazidao, i tako ih valjda nedvosmisleno uveriti da je umiranje zaista odložio što su mogli lako zaključiti i na osnovu njegovog zahteva da mu se od onog pokrova sašiju košulja i dvoje gaća koje je, u svih devet godina koliko je živeo

posle toga, oblačio samo u onim izuzetnim prilikama kada je nekog od tih ljudi, pred čijim je zaprepašćenim očima ustao iz mrtvih - trebalo ispratiti na groblje! Misleći sad o svemu tome kao o čudu koje nikad niko nije uspeo da objasni - on nekom tamnom slutnjom oseti da je njegovom pretku Joksimu samo mržnja prema svim onim ljudima koji su ravnodušno iščekivali da mu utrne poslednji dah - mogla vratiti izgublenu snagu i uliti dovoljno inata da produži svoj već ispušteni život. I obradova se što je uspeo da pronikne u tu tajnu kao da je već verovao da će i sam, poput tog starca čiju je krv produžavao, u sopstvenoj mržnji pronaći izbavljenje koje, eto, nije našao u ljubavi. I stvarno, odjednom mu se učini da lakše diše i da mu iz zemlje, kroz isečene i krvave tabane, nailazi neka snaga koja možda čak i nije bila njegova. I pomisli da bi sad ponovo mogao uteći tim ljudima, ako u tom cilju iskoristi svoju mržnju pre nego što se oni saberu i krenu na njega!

Tada se on, pred našim zaprepašćenim očima, zavrte u mestu kao čigra i opet poče da beži. Gledali smo ga, ne pomerajući se. Bežao je, u stvari, tako brzo da se više nismo mogli oteti utisku da mu u tome pomaže neka nevidljiva i tajanstvena sila - izvan svake jave koju smo bili u stanju da pojмимо.

I tako je sad, bežeći ponovo, znao da se čitavom težinom svog očajanja oslanja na starca Joksima, tog strašnog i nepoznatog pretka, čiju je golemu mržnju i neljudsku snagu već osećao kako preuzima, stičući tom jednostavnom i stvarnom vezom - uspostavljenom kroz nepojmljivu prazninu prostora i vremena - čudesnu nadu da će ipak uspeti da nadvlada svoju sudbinu!

Sam bog zna zašto smo onda opet pojurili za njim. Sigurno je da to nismo učinili iz mržnje. Nema te mržnje koja bi nas više mogla povući za tom utvarom od koje nam se još uvek ježila kosa i ledila krv. U pitanju je bilo, dakle, nešto drugo, nešto strašnije i opasnije.

Možda je to bila smrt koju, odslikanu na njegovom licu, u prvi mah nismo prepoznali, ali kojoj više nismo mogli ni odoljeti - svejedno da li smo sad progonili tu strašnu prikazu da je satremo i uništimo time pre nego što nas nadvlada ili smo već opčinjeni njenom magičnom snagom pa smo je samo sledili kao bespomoćne senke.

I već se nadao da će, nastavi li da diše dahom svoga pradede Joksima, uspeti da one svoje izbrojane časove produži možda i u

devet nesagledivo dugih godina života.

Naravno, svi smo se mi, kako je ko znao i mogao, otimali i od same pomisli da će ta utvara na kraju uspeti da nas nadvlada: neko se krstio, neko je pljuvao za njim, neko je pevao, neko je, pak, krišom plakao, dok su one žene u crnini, zaostavši sasvim, i dalje, samo sad iz sveg glasa, zloslutno naricale, možda nad nama, a možda i nad njim!

Čak se zapita zašto uopšte broji svoje dane i godine, zašto se ne nada nečemu boljem i lepšem, zašto ne postavi sebi za cilj duboku starost pradede Joksima - kad već zna da lek i za njega sigurno postoji u sveukupnoj i složenoj materiji prirode i kad već sluti da će taj lek možda čak sutra neko pronaći. Bežeći sve brže, privikavao se na tu misao i činilo mu se da će zaplakati od zahvalnosti prema tom nepoznatom malom i verovatno nesrećnom i usamljenom čoveku koji će i njemu i celom svetu doneti spokojstvo svojim, možda sasvim slučajnim otkrićem.

Šumar, Jakov i ja smo, pucajući u vis ili možda čak na njega, takođe pokušavali da se, poput svih ostalih, otmemo od svog straha i svega onoga što u tom času nismo bili u stanju da pojmimo.

Ali neočekivano ga obuze strah da možda neće uspeti da sačuva dah koliko je potrebno već da će, u podloj igri sudbine, čak umreti u isti dan kada taj spasonosni lek bude pronađen. I ponovo mu se pred očima nastani ona ista užasna slika raspadanja.

U svakom slučaju, više ga zaista nismo mrzeli, jer naša mržnja beše naglo splasnula, valjda samim tim što smo svi već bili isuviše zaokupljeni mišlju da su se između nas i tog čoveka - što je opet, onako visok i gotovo nestvaran u uzdrhtaloj sunčevoj svetlosti, zamicao niz požutelu visoravan - umešale neke nečiste sile i držale nas s njim u nekoj nevidljivoj i zagonetnoj vezi!

I poverova da mu ipak nema spasa ako, poput svoga pradede, odmah ne učini nešto izuzetno, mimo razuma i ljudske moći, i tako samom sebi u poslednjem času pomogne! Trčao je nekoliko trenutaka pitajući se šta bi njegov predak, na čiju se snagu i mržnju još oslanjao, sad smogao da uradi i namah ga obuze čudesno predosećanje da bi taj strašni starac Joksima, verovatno poput otrovane životinje, nekim tek probuđenim nagonom, u živopisnom livadskom bilju nanjušio između hiljadu trava - onu pravu sa

spasonosnim protivotrovom. Istog časa, učini mu se da mu neko povuče ruku prema visokoj stabljici praskavice čije mu se latinsko ime a t r o p a b e l a d o n a sad učini lepše od imena bilo koje žene. Onda ne zaustavljajući se, u trku, stignu jedan njen list sličan listu duvana, i prinese ga, kao kakav molitvenik, ispucalim usnama, a zatim zagriže u njega i namah oseti na isušenim npercima gorki ukus otrovnih alkaloida. Naravno, od tog širokog i hrapavog lista, obraslog beličastim dlačicama, nije očekivao nikakvo čudo, ali je zato odjednom očajnički poželeo da na toj livadi, koja ga je omamljivala ustreptalim bojama i prejakim mirisima, pronade sve one lekovite trave kojih je sad bio u stanju da se seti: raženu glavicu, velebilju, jedić, tatulu, buniku, mrazovac, digitalis, gorocvet, slačicu, medveđe grožđe, lincuru, đurđevak, sapunjaču, rastavić, stežu, srčenjak, podbel, kantarion, kleku, hajdučku travu, zečji trn, kamilicu, divizmu, majčinu dušicu, kaćun, zeljastu ovliku, kokotac i borovnicu. Obuzet tom mišlju, spustio se na kolena i kao životinja, koja je odjednom izgubila sve svoje nagone i instikte, usplahireno počeo da baulja.

Koliko je ta veza između nas i njega bila čvrsta i neraskidiva najbolje se pokazalo u onom trenutku kada on, neočekivano, iščeznu ispred naših očiju - možda isto onako neobjašnjivo kao što se u samo svitanje obreo naspram mene i Jakova - jer umesto da bar tada odahnemo pa čak i zapevamo od sreće što smo ga se najzad trsili - mi se svi skupa uzmuvasmo kao da više nismo mogli bez njega.

Bauljao je i trpao u usta, očajnički i halapljivo gutajući, sve one lekovite trave koje je uspevao da prepozna ili za koje je bar verovao da ih prepoznaje, ne propuštajući nijedan prezreli klas ili mahunu, nijedan opori, sladunjavi ili sočni listić, nijedan modri, ružičasti, plavi, tamnozeleni, žuti, crveni ili beli cvet, jer nije znao u kojem se od njih skriva tajna njegovog spasa. Osećao je i muku i gađenje koje ga je teralo na povraćanje.

Ali bio je srećan zbog toga, jer je po ukusu u ustima bio ubeđen da toga časa u najprirodnijem obliku guta - kumarin i tanin, saponin i glikozid, fenolska jedinjenja, hlorofil i organske kiseline, sluz i etarska ulja, arbutin, šećer i još mnoge nepoznate i još neotkrivene hemijske supstance koje će, nadao se, sve zajedno, izmešane i natopljene

njegovom pljuvačkom, ostvariti sklad i međusobnu vezu jednog novog i čudotvornog jedinjenja koje će ga sasvim izlečiti.

Nije ni čudo što smo se tako osećali: onaj čovek je i suviše bio upleten u naše živote da bismo se sad mogli pomiriti s mišlju da smo ga zauvek izgubili!

Onda je legao u travu i zatvorio oči. Nije osećao onu muku ni gađenje. Bio je potpuno smiren i opušten, jer je već verovao da je spasen i da će živeti!

Tražili smo ga dugo - osvrćući se oko sebe i lutajući pogledima po čistoj visoravni.

Ali njega nigde nije bilo. Tek kad opazismo kako u daljini, iz trave, svaki čas uzleću ptice kao da su se nečeg plašile - mi svi skupa, bez dvoumljenja, pojurismo na tu stranu. Predvodili su nas Jakov i šumar, pucajući u trku češće nego pre - ne bi li valjda tako onom neobjašnjivo iščilenom stvoru dojavili da ga se još uvek nismo odrekli.

Pomisao na one ljude što su ga progonili natera ga da otvori oči: gledao je u visinu, u beskrajno nebo, ali bio je, u stvari, zagledan u samog sebe. Zatim se upita: "Da li sam ja spasen? Postoji li spas?" Ipak se nije pomerio. Ležao je i dalje, sasvim spokojan i zadovoljan, jer je bio svestan da je već učinio sve što je mogao za svoje spasenje i da više ništa ne zavisi od njega!

Iako smo jurili nasumice, požurivali smo jedni druge, jer nas je sunce, sablasno tonući ka šiljatim vrhovima planine, već opominjalo da je dan na izmaku što se dalo zaključiti i po onim maločas uznemirenim pticama, koje su sad, kružeći u zgusnutom jatu iznad naših glava, tražile mesto za noćni počinak. Znači, nismo više imali ni trenutka za gubljenje, a mogli smo se uzdati još samo u slučaj ili puku sreću da ćemo natrapati na onog koji nam je pobegao.

Onda mu se pogled ponovo odlepi u prazni prostor neba i zaustavi se na jednom belom i probušenom oblaku koji mu se odjednom ukaza kao onaj snežni vrh Prekornice, te on radosno pomisli da se, možda, ipak primakao svojoj Crnoj Gori i da će, ukoliko ga oni razjareni psi ne pronađu da svršetka dana - uspeti čak da se domogne i zavičaja. Zato namah i odluči da tu, sklupčan i pritajen u visokoj travi, sačeka noć!

Dok smo tako bezglavo trčali, opazismo sasvim levo od nas - kao da je tog časa izrasla iz zemlje - jednu usamljenu kućicu naspram čije su se žute i od tesanih stabala izvedene listre crnele dve ljudske prilike. Po svemu sudeći, bili su to čovek i žena. Mahali su nam, ali nekako usporeno i odsutno, kao da mašu tuđim rukama. NJihov pas, kojeg nismo videli, za to vreme je nekako sipljivo zavijao!

Ipak nije odoleo iskušenju da se uspravi. Jedva se održavajući na iskrvavljenim otečenim tabanima, lagano se okrenuo oko sebe. Bio je siguran da će levim okom - pošto mu je desno bilo zatvoreno kao i pradedi Joksimu kada je ustajao iz mrtvih - ugledati one ljude kako mu se, isplaženih jezika i požutelih zenica, nečujno primiču sa puškama, vilama, sekirama, noževima i štapovima. Začudo, nikoga nije video! A kad je otvorio i ono drugo oko - shvatio je da je zaista sam.

Zašto su nam taj čovek i ta žena tako dugo mahali kao da nas nekud zauvek ispraćaju?

Zašto je onaj pas onako uplašeno zavijao kao da je u nama nanjušio dah smrti? Zašto smo mi toliko očajavali što nam je onaj čovek nestao? Jesmo li stvarno žudeli za njim? Ili smo se samo na taj način zavaravali - pokušavajući da uteknemo od samih sebe? Šta se to sa svima nama dešavalo?!

Nešto kasnije, ugledao je i onu ljudsku hajku kako se, sasvim levo od njega, niz okomitu padinu, kotrlja kao razbijeni roj pčela. U varljivoj svetlosti avgusta, učini mu se da su ti ljudi samo njegovi zli dusi, koje je on, u očajanju što ne može pobeći od samog sebe, dozvao u javu ne bi li, bežeći od njih i njihove mržnje, stekao pravo da omrzne čitav svet koji je morao da napusti. I poverova da je izmislio i onaj bol u želucu i da je sve što mu se desilo u tom pustom i usijanom danu samo njegov privid i neka njegova teška i nepomirljiva mora. I obradova se što ga ta mora sad zauvek ostavlja s tim smešnim priviđenjima koja su u daljini iščezavala u ustreptaloj svetlosti sunčevog zalaska. Već je osećao kako mu se vraća i snaga, ali više nije ni pomišljao da beži. Najzad je u tom beskrajnom svetu mogao da odredi i svoje mesto, jer je bio siguran da će živeti i da će, posle svega što je minulo i potonulo u bezdan prošlosti, umeti da živi kako treba! Sad je i on znao tu tajnu, jer je napokon odgonetnuo suštinu postojanja - da smisao svemu treba tažiti najpre u ljubavi i

lepoti. Možda je zbog toga i poželeo da jednim pogledom odmah obuhvati svu neizmernu širinu tog divljeg i nepoznatog predela u kojem je, eto, uspeo da pobedi samoga sebe! Osvrnu se nekoliko puta, a onda, oslobođen straha od smrti i straha od ljudi, potrčao prema jednoj visokoj i zubatoj steni što se, kao ogromna i probušena pećurka, uzdizala na sred zaljuljane visoravni. Trčao je ne osećajući ni umor, ni bol. Čak se nije oslanjao ni na svoga pradedu Joksima. Više mu ničija pomoć nije bila potrebna!

Znali smo: na sva ta pitanja, koja su nam ulivala strah i bespomoćnost, odgovor se skrivao u onom čoveku što nam je onako neobjašnjivo, ispred samih očiju, iščeznuo. Zato više i nismo mogli odustati od traganja za njim iako nam se činilo da ga nećemo pronaći!

I već je stajao na vrhu te litice, zadihan i srećan, dok je u daljini ona gomila hajkača, već smanjena i razređena, besciljno tamarala. U izrvanom prostoru zemlje i neba, učini mu se da je to samo sićušna i bespomoćna šačica ljudi. Mogao je da vidi kako se saginju i zavlache u žbunje, i kako se zatim, valjda u očajanju što ga nema, vrte kao osice zarobljene u velikoj staklenoj posudi. Izgledali su mu toliko jadni i izgubljeni da više nije mogao ni da sumnja u njihovo postojanje. Čak je osećao želju da im dovikne nešto uvredljivo ili da im izazivački odmeri laktom, jer je bio uveren da je već izmakao svakoj mogućoj opasnosti kao da se maltene nalazi na onom belom vrhu Prekornice.

U tom sve beznadežnijem lutanju, sasvim slučajno otkrismo i jedan izvor, koji se, začudo, nije izlivao iz svog malenog, prirodnog grotla tako da je ličio na jezerce, na ljubičasto planinsko oko, zagledano u neizmernu dubinu usijanog neba. Ali pošto smo svi bili isuviše ugrejani od trčanja i mokri od znoja, još se niko nije usuđivao da pije! Svi smo se u tom prvom trenutku iskušenja samo nagnuli nad tom bistrom i ledenom vodom da se rashladimo od njenog daha - i ne sluteći da će se u njoj, kao u kakvom živom ogledalu, odraziti naša izmučena, posve tuđa i, od silnih uzbuđenja i probuđenih strasti, unakažena lica. Valjda zbunjeni i postiđeni zbog toga, zaboravismo malopredašnju opreznost i svi odjednom, kao po nekom unutrašnjem dosluhu, šakama ustalasasmo i zamutismo taj ružni i nedolični prizor, koji nas je, u sopstvenim očima, izdavao. U stvari, ležeći

potrbuške jedan kraj drugoga, u krugu oko tog ledenog kotla - gasili smo, kao posustale zveri svoju tešku žeđ!

I zaista, više se ničega nije bojao. Uspravan i zaljuljan - kao da je već bio omamljen visinom sa koje je posmatrao svet ispod svojih nogu - mislio je : "Ipak, oni ljudi više ne postoje, jer sam uspeo da im zauvek pobegnem!"

Ležali smo zatim nekoliko trenutaka u travi - nepomični i valjda omamljeni blagotvornim i gotovo čudesnim dejstvom te žive i hladne vode koja nam je vraćala onemoćalu snagu i budila u nama čak i onu potisnutu blagost i već odavno izgubljeno spokojstvo tako da smo neočekivano dobijali želju da se najzad manemo onog ukletog stvora i, ako je to više uopšte bilo moguće, sasvim zaboravimo na njega.

Iz te jednostavne i neoborive činjenice da im je, uprkos svemu, pobegao, mogao je sad da zaključi da je bio i brži i izdržljiviji od svih njih zajedno, a to mu je u tek probuđenoj svesti bio više nego dovoljan dokaz da je potpuno zdrav i da je, prema tome, u njegovu istoriju bolesti samo nečijom grubom omaškom - bila upisana tuđa dijagnoza. U to je sad bio sasvim siguran kao što je bio siguran da bi se zbog one tri latinske reči - koje se čak nisu ni odnosile na njega - bezuslovno i ubio da, pukim slučajem, u onim ljudima samom svojom pojavom nije izazvao neki očajnički nagon da ga stignu i možda dokrajče, čime su ga samo prisilili da prođe kroz sva moguća iskušenja, kroz onaj teški san, kroz onu tajanstvenu šumu, kroz tamni vilajet u samom sebi, dok najzad, tako pročišćen, nije uspeo da pojmi i oseti suštinu i smisao življenja a samim tim, i da otkrije u tmuni u kojoj se već gubio - i pravi put do svog izbavljenja, do te neslućene visine - nedostupne čak i njihovim pogledima. Mислеći sad o svemu tome, on odjednom oseti prema tim sićušnim i smešnim ljudskim stvorenjima neku toplu i neizmernu zahvalnost kakvu im je zaista dugovao. Ali u isti mah, zbog njihovih uspaničenih pokušaja da ga sad pronađu, počinjao je i da ih sažaljeva, što je, nesumnjivo, bio samo pravi izraz njegove nadmoćnosti u tom času, nadmoćnosti prema svemu onome od čega se nekad plašio i prema svakome od koga je ikad bežao!

Posle dugog ćutanja - neko reče: "A šta, ako onaj čovek uopšte i ne postoji?" U tom neočekivanom pitanju, koje nam se u prvi mah

moglo učiniti i besmislenim, bilo je nečeg toliko zastrašujućeg i opasnog, što je prevazilazilo mogućnosti našeg poimanja. Valjda smo zato svi u glas i zagrali na tog maluomnika koji je odjednom eto poverovao da je čitavog dana progonio neku senku ili san ili slutnju. Ali on se na to samo nasmeja. "Ako ste vi jurili nešto drugo, kakvog živog ljudskog stvora - objasnite mi onda šta se to s njim, u međuvremenu, desilo? Kako je na ovoj čistoj ravnici - nestao ispred naših očiju? Je li se pretvorio u pticu ili krticu? Da nije možda uzjahao oblak ili propao u zemlju? Da ga nije pojela neka pčelica?

Ili je nekim čudom postao nevidljiv?" Mi smo svi opet ćutali. Zar smo išta na to i mogli odgovoriti? Sve nam je odjednom izgledalo kao tajna: i taj čovek u čije postojanje više nismo bili sigurni i taj naš očajnički nagon prema njemu koji nas je na kraju doveo dotle da čak više nismo bili u stanju ni sami sebe da prepoznamo!

U stvari, bio je siguran da već stoji na onom visokom i belom vrhu Prekornice pema kojem je, uplašen od ljudi, bežao još one puste noći svoga detinjstva i da najzad, odatle, kao da stoji na krovu sveta, može jednim jedinim pogledom da obuhvati čitav svoj život i u njemu sve ono što je bilo i što će tek biti, jer se u tom času sve ono što je moglo imati bilo kakve veze s njim vrtelo u jednom zatvorenom krugu u čijem je središtu, poput tek utihlog zvona, pritajeno brujalo njegovo srce, tako da nije bio nimalo začuđen što mu pred očima u isti mah promiču: šiljati i modri obrisi planina; usijane i pretrpane plaže; usamljeni brodovi na pučini; jezera koja se propinju i rastu; uspavane reke iznad kojih sporo preleću ptice; izbledele šume koje jecaju u neku sivu i vetrovitu zoru; sve one već odavno zaboravljene zore; svi oni daleki i nepoznati gradovi; svi oni predeli koje je nameravao da upozna; sva ona zabita mestašca Crne Gore koja je suzama, patnjom i krvlju urezao u svoje srce kao u zemljopisnu kartu, a među njima naročito - Brijestovo, sraslo za potamneli kamen iz čijeg se stamenog tkiva oduvek očajnički otimaju smokve, pelin i košće; prašnjava Gorica i Ždrebaonik; hladna i pritajena Zeta, u čijim je tamnozelenim nedrima sad mogao da uhvati odraz onog svog nepovratno iščezlog lika; Zagarač, izgubljen u tišini, precvetalim dračama i divljem šipku; usmrdeli virovi

Sušice kraj kojih je, zaglušen žabljim kreketanjem, čuvao krave; čisto more kraj Petrovca i Budve gde je ponekad čak bio i srećan; a

zatim i sve one sobice na beogradskim tavanima u kojima je godinama gladovao gutajući hemijske formule i maštajući o nekom lepšem životu; i najzad, onaj samački stančić u Birčaninovoj ulici, zatamnjen i pretvoren u laboratoriju, zagađenu hemikalijama, gde je konačno i izgubio dušu da bi je ipak, posle svega, sad ponovo dozvao u tom neizmerljivom času trajanja, kad više ne oseća razliku između sećanja i slutnje, jer mu se sva vremena poput zgusnutog snopa svetlosti, odjednom prelamaju u svesti - zbog čega valjda i može u ogromnoj, zbijenoj ljudskoj masi što se neobjašnjivo stvorila pred njim da nepogrešno prepozna oca i majku, pradedu Joksima i neke još dalje pretke, ostale rođake, bivše prijatelje, drugove iz mladosti, slučajne prolaznike, saputnike iz onog voza, svoje sadašnje hajkače, sve one koji su ga ikad nečim zadužili ili mu bilo čime naudili, sve one kojima je pomogao ili im naneo neko zlo, sve žene s kojima je već bio ili će tek biti u nekoj vezi, a da u isti mah - prepoznavši ih sve zajedno - i one žive i one mrtve - nije bio ni uplašen ni začuđen što vidi sve tako okupljene i zagledane u visinu, prema njemu, jer je znao da su svi oni došli samo zato da ga isprate u onaj novi, jedini, pravi život čiju je tajnu najzad otkrio na tom belom vrhu

Prekornice, ispod samog neba - posve sličnog cirkuskoj šatri, usplamteloj šarenilom ljubičastih, crvenih, žutih, srebrnastih boja u čijem strujanju i kovitlacu, on, začudo, može jednim svevidećim pogledom da razazna čak i nepostojeće boje kiseonika, azota, ugljendioksida, amonijaka i helijuma kao što i svečujnim uhom, sraslim za vrelo tlo, može u tom istom času da razgovetno uhvati kako negde u dubini, poput trudne žene, muklo i tajanstveno diše zemlja, što ga je sve samo još više uverilo da je najzad uspeo da odjednom udahne svu skrivenu lepotu sveta za kojom je oduvek čeznuo, te je čak dolazio u iskušenje da sve to što vidi, čuje, oseća i sluti lizne jezikom ili bar dodirne rukom, ali je strepeo da to učini, jer je znao da bi se ta uramljena slika u kojoj je s nepojmljivim skladom pulsirao košmarni prizor svega postojećeg - osula kao da je od prašine ako je on ne bi svojim hipnotičkim pogledom održavao u stanju neke čudesne kohenzije, te se zato nije ni usudio da više odvoji oči od nje ili napravi bilo kakav pokret, iako je u tom času, zbog svega što mu se već dešavalo i zbog svega što ga je tek

čekalo, osećao neodoljivu potrebu da zapeva i tako čitavom svetu objavi koliko je srećan što se najzad oteo svojoj sudbini!

Odjednom, do nas dopre strašan lelek. Nekoliko trenutaka nismo bili u stanju ni da se pomerimo - prožeti jezom i čuđenjem. U prvi mah nam se učini da je to samrtnički ropac neke životinje ili kakav neljudski eho iz drugog vremena i neke druge jave. Možda bismo u to sasvim i poverovali da u tom glasu što je nestvarno podrhtavao u nevidljivoj svetlosnoj prašini nije bilo nečeg toliko bolnog i očajničkog što jedino moglo pripadati - ljudskom stvoru. Tako smo, najzad, znali da je taj lelek stvaran, a samim tim i onaj čovek koga tražimo ipak postoji. Da li zbog toga ili, možda, zato što su ionako već svi bili pokolebani, postišeni, a možda čak i uplašeni onim što su, neočekivano, otkrili u sebi - svi oni ljudi što su nam se u toku dana pridružili u gonjenju - počеше nečujno i bez ijednog gesta, svojstvenog rastajanju, da se razilaze po širokoj visoravni. I meni i Jakovu se u tom času učiniše i sićušni i tuđi i nekako opustošeni kao da su bili izgubili nešto što se više ne može ni naći ni prežaliti! Onaj lelek se tada neočekivano ugasi. Ali Jakov i ja smo već bili tačno procenili mesto odakle je dolazio: bila je to jedna usamljena stena, visoka možda svega nekoliko metara. Dok smo trčali prema njoj - menjala je oblik kao da je bila sastavljena od magle: čas nam je ličila na pećurku, čas nas je podsećala na probušeni konjski zub - valjda zato što je pri vrhu bila široka i zaravnjena, a prema zemlji se naglo sužavala u stub čiju je kičmu predstavljala jedna tanka i vertikalna šupljina.

Pevao je, ali začuđen što ne može da prepozna sopstveni glas. Onda sa užasom shvati da to, u stvari, kroz njegova usta - ustima punim zemlje - leleče iz svoje tmine pradede Joksima, zloslutno oglašavajući da ga konačna smrt tek sada stiže, s poslednjim potomkom kome, eto, više nema spasa! "Ali ja sam spasen", pomisli on, "ja sam zaista pobegao!" I obuzet mišlju da što pre ustane, jedva se pokrenu. Međutim, od tog jednog jedinog pokreta ona čudesna slika vaskolikog sveta koju je dotle gledao - naglo se prosu kao da je bila od prašine tako da sve ono što se nalazilo dole bešumno sunu u visinu, a sve ono odozgo mu se odjednom sruči u širom otvorene i zaprepašćene oči.

I stvarno, pronašli smo ga na toj steni. Ispružen nauznak, ležao je u travi, potpuno go. Bože, kakav je to prizor bio! U prvi mah smo pomislili da taj ogromni čovek, širokih ramena i lep u svojoj nepomičnosti kao da je isklesan od kamena - samo spava. Ali onda opazismo da su mu velike i širom otvorene, plave oči - neosetljive i za bleštavu svetlost sunca što je zalazilo i za naše prisustvo i da mu iz usta, poput pijavice, otiče jedan sveži i tamni mlaz krvi. Po tome smo odmah zaključili da je mrtav. Ipak, za svaki slučaj, Jakov prisloni svoje malo i zavrtnuto uvo na njegove kosmate grudi. Kad se uspravio znao sam da u njima ništa nije čuo. Stajali smo zatim iznad njega i ćutali, nemoćni da bilo šta učinimo. U stvari, više mu ništa nismo mogli. On je tek sada za nas bio nepovrediv i nedostupan. Da li je on to mogao predvideti, i da li se, ako je to predvideo, namerno oglasio onim lelekom da ga pronađemo kad izdahne i tako nas nedvosmisleno uveri da je ipak uspeo da utekne i našoj radoznalosti i našem inatu i našoj mržnji? Da li je moguće da je u svom poslednjem času bio toliko srećan što ga je, umesto nas, stigla smrt - da se zbog toga čak i osmehivao? Gledajući ga, sve više smo u to verovali, jer na njegovom izduženom, izgrebanom, od žute i masne zemlje uprljanom, ali i prelepom licu - nismo mogli otkriti nikakav grč, ni najmanji tračak bola, ništa, osim tog nadmoćnog osmeha koji nas je dovodio do očajanja jer nas je s neumoljivom, osvetničkom zlobom podsećao da će nam i taj čovek i sve ono što je bilo u nekoj vezi s njim ostati samo jedna velika tajna: i kako se zvao, i čime se bavio, i odakle je došao i kuda se bio zaputio i zašto je onako sumanuto bežao i zbog čega je umro? Čak nam se činilo da je njegova smrt ravna najpodlijoj prevari. Inače, kako bismo objasnili činjenicu da je na toj steni ležao potpuno go? Kako je nestalo njegovo crno odelo? Gde je sakrio košulju, gaće, cipele i dokumenta? I zbog čega je to učinio, ako ne iz razloga da uništi svaki trag i spomen o sebi, kako bi time, čak i mrtav, zadržao odstojanje i prema nama i prema svima onima koji bi ga, kasnije, mogli slučajno pronaći na toj steni pre nego što mu ptice iskljuju oči i zveri raznesu kosti po planini. I zaista, mora mu se priznati, u tome je uspeo. Uzalud smo pokušavali da otkrijemo bilo kakav trag o njegovom postojanju. Rastavili smo mu stisnute šake, ali u njima nismo pronašli ništa. Usta su mu, pak, bila puna zemlje i neke

smrdljive travuljine. No, to je sad ionako bilo bez značaja. On je već pripadao zemlji: dugačka plava kosa - mešala mu se sa travom, a cvetni polen što ga je vetar donosio - lepio mu se za stomak, za stegna i veliki ud, menjajući mu tako boju kože. Tabani su mu bili isečeni i krvavi, a dugačke i iznad glave presavijene ruke ličile su mu na dve prebijene motke. U uvo su mu već ulazili mravi. I možda bismo za njegovu toliku patnju osetili čak i izvesno divljenje ili bar saučešće što je umro sam, bez igde ikoga svoga, na toj steni gde ga ipak nikada niko neće pronaći, da u onom njegovom osmehu nije preovlađivao izraz nekog čudnog i možda samo nama upućenog - sažaljenja. Bar meni se tako najednom učinilo. Da bih proverio taj poslednji utisak, okrenuh se prema Jakovu. On je, međutim, nečujno plakao i gledao me kroz suze - kao da me više i ne poznaje. Već je padao i mrak: čitavi pejzaž, vaskoliki svet, naglo je iščezavao u tmuni, osim te usamljene, šuplje stene na kojoj smo nas dvojica - rastavljeni tim tajanstvenim, nagim čovekom što se čak i mrtav osmehivao - tonuli u sve mučnije ćutanje.

B E L E Š K A O P I S C U

Branimir Šćepanović je rođen 1937. godine u Podgorici (Titogradu). Živi u

Beogradu. Objavio je zbirku pripovedaka Pre istine (1961), roman Sramno leto (1965), koji je preveden na poljski i mađarski. Pripovetke su mu prevedene na osamnaest jezika i zastupljene u šesnaest antologija u našoj zemlji i inostranstvu.

Po njegovim filmskim scenarijima snimljeno je šest dugometražnih igranih filmova. Na festivalima u Puli dobio je dve Zlatne arene za filmska scenarija.

Šćepanovićeva pripovetka Smrt gospodina Goluže, sa dvadeset pet drugih pripovedaka iz sveta, uvrštena je u svetsku antologiju objavljenu 1969. u Americi, u izboru

Čarlsa Angofa. Ista pripovetka uvrštena je početkom ove godine među šesnaest pripovedaka evropske književnosti u antologiju Moderne evropske novele koja je objavljena u poznatoj skandinavskoj izdavačkoj kući "Gyldendal" iz Kopenhagena.

Za roman Usta puna zemlje (prvo, drugo i treće izdanje u izdanju "Slova ljubve", četvrto u izdanju "Narodne knjige") dobio je Oktobarsku nagradu Beograda za književnost u

1974. godini. Ovaj roman se već prevodi na mnoge jezike, a već je objavljen na francuskom (dva izdanja), poljskom, grčkom, mađarskom i albanskom.

Table of Contents

[Start](#)